

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje
Oddelek za romanske jezike in književnosti

Praindoevropsko 'jajce' in njegov razvoj v romanskih jezikih

Magistrska naloga

Avtor: Luka Brenko

Mentorja: doc. dr. Luka Repanšek, doc. dr. Agata Šega

Ljubljana, 3. 9. 2020

Povzetek

Naloga predstavi projekt etimološkega slovarja romanskih jezikov, *Dictionnaire étymologique roman – DÉRom*, in ga metodološko primerja z njegovim predhodnikom, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch – REW*, ob tem pa obravnava tudi vprašanje pisnega, govornega in rekonstruiranega jezika na primeru latinščine, jezika prednika romanskih jezikov.

Razvoj besede 'jajce' je obravnavan tako v vsakem posameznem romanskem jeziku kot tudi v obliki slovarskega gesla, kakršno bo objavljeno v DÉRom-u. Ugotovljena rekonstrukcija, */ʝβ-u/, je primerjana z latinskim *ōvum*, pri odstopanju vzglasnega vokalizma pa so kritično ocenjene dosedanje razlage, od katerih je izpostavljena najbolj verjetna, ki predpostavlja izpad medvokalnega konzonanta, skrajšanje vokala v hiatu, nato pa paradigmatsko izravnavo, v kateri je bil v besedo medvokalni konzontan vnesen nazaj na svoje prvotno mesto.

Beseda je nato obravnavana tudi z indoevropske perspektive, najprej po posameznih jezikovnih vejah, nato pa je na podlagi nakazanih predstopenj obravnavana problematika rekonstrukcije, ki jo te oblike zahtevajo, sploh v odnosu do Sieversovega zakona. Pretehtani so trije predlogi rekonstrukcije, pri čemer se izkaže, da je najbolj ustrezen tudi že najstarejši predlog, da gre za vrddhirano in tematizirano tvorbo iz besede 'ptica'.

Na tej podlagi se za besedo 'ptica' tako nastavlja prvotno akrostatično paradigmo tipa I (**h₂ou-i-/h₂e_u-i-*), vendar pa lahko dejansko izpričane besede najboljše pojasnimo s kasnejšim prehodom te besede v delno proterokinetično, nato pa v tudi povsem proterokinetično paradigmo, ki jo je spodbudila homonimija z besedo 'ovca' (besedi, ki sta bili bili identični tako v glasovnem kot paradigmatskem smislu, sta po tem razvoju imeli povsem (in ne le delno) različni akcentsko-prevojni paradigmi). Na podlagi šibke osnove proterokinetične paradigme se je nato v indoiranščini razvila povsem sekundarna paradigma te besede.

Ključne besede: *romansko primerjalno jezikoslovje, indoevropsko primerjalno jezikoslovje, etimologija*

Résumé

Le mémoire présente le projet du *Dictionnaire étymologique roman – DÉRom* et compare sa méthodologie avec celle de son ancêtre, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch – REW*, en abordant aussi la question de la langue écrite, parlée et reconstruite dans le cas du latin, langue ancêtre des langues romanes.

Le développement du lexème « œuf » est étudié en chaque langue romane séparément ainsi que sous forme de l'article du DÉRom (qui y sera publié aussi). La reconstruction établie, */ʔβ-u/, est comparée avec son corrélat latin, *ōvum* ; les propositions qui expliquent son vocalisme divergent sont évaluées en exposant l'option la plus vraisemblable qui suppose la chute de la consonne intervocalique, le raccourcissement de la voyelle longue en hiatus, suivi par la nivelisation du paradigme qui réinsère la consonne intervocalique à sa place.

Puis le lexème est considéré dans le cadre indo-européen. Dans un premier plan, les branches indo-européennes sont examinées individuellement, puis les reconstructions indiquées sont comparées et nous abordons les problèmes qu'elles nous forcent à considérer, la loi de Sievers en particulier. Trois reconstructions sont évaluées, desquelles nous considérons la meilleure la plus ancienne qui propose une dérivation avec *vr̥ddhi* et une thématization du lexème « oiseau ».

Sur cette base le lexème « oiseau » est reconstruit avec le paradigme acrostatique de type I (**h₂ou-i-/h₂eu-i-*) et les formes attestées dans les langues indo-européennes peuvent être expliquées par le passage ultérieur au paradigme partiellement protérokinétique et éventuellement complètement protérokinétique, ce dernier étant motivé par la homonymie avec le lexème « mouton » (après ce développement ces deux mots, qui étaient identiques sur le plan phonétique aussi bien qu'au plan paradigmatique, ont obtenu des paradigmes complètement (et non pas seulement partiellement) différents). Un paradigme entièrement secondaire s'est développé sur la base du thème faible du paradigme protérokinétique.

Mots-clés: *linguistique comparée romane, linguistique comparée indo-européenne, étymologie*

Abstract

The dissertation presents the project of etymological dictionary of Romance languages, *Dictionnaire étymologique roman – DÉRom*, and compares its methodology with its predecessor, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch – REW*, while also addressing the issue of written, spoken and reconstructed language on the example of Latin, the ancestor language of Romance languages.

The development of the word for 'egg' is studied in each of the Romance languages, as well as in the form of a dictionary entry as it will be published in *DÉRom*. The established reconstructed form, */ $\text{ɔ}\beta\text{-u/}$, is compared with Latin *ōvum*; in the case of the divergent word-initial vocalism the existing explanations are critically examined, while highlighting the most likely option, which presupposes the drop of the intervocalic consonant, the shortening of the vowel in hiatus and the subsequent paradigmatic leveling in which the intervocalic consonant was inserted back into its previous position.

The word is then considered from the Indo-European perspective, starting with the individual branches and followed by the discussion of the problems introduced by the indicated reconstructions, especially in relation to Sievers' Law. Three proposals of the reconstructed form are considered, determining that the most suitable is the oldest proposal, a thematised derivation with vr̥ddhi from the word for 'bird'.

On this basis, an original acrostatic paradigm of type I ($*h_2o\text{u-}i\text{-}/h_2e\text{u-}i\text{-}$) is set for 'bird', but the actually attested words can only be explained by a later transition to a partially proterokinetic and then a fully proterokinetic paradigm, in the case of the latter motivated by the homonym 'sheep' (these two words that were initially phonetically and paradigmatically identical were thus differentiated by adopting different accentual paradigms). In Indo-Iranian a secondary paradigm developed, based on weak stem of the proterokinetic paradigm.

Keywords: *Romance comparative linguistics, Indo-European comparative linguistics, etymology*

Kazalo

Jezikoslovne okrajšave.....	6
Uvod.....	9
DÉRom.....	10
DÉRom in REW.....	10
Latinščina, vulgarna latinščina in praromanščina.....	11
Praromansko 'jajce'.....	12
Praromanska rekonstrukcija.....	16
Slovarsko geslo.....	17
Praindoevropsko 'jajce'.....	23
Sieversov zakon.....	29
Praindoevropska rekonstrukcija.....	30
'Jajce' in 'ptica'.....	34
Zaključek.....	41
Literatura.....	42
Literatura za slovarsko geslo.....	47
Abrégé.....	53

Jezikoslovne okrajšave

A	akuzativ, tožilnik	frpr.	frankoprovansalsko
Abl	ablativ, ločilnik	furl.	furlansko
afg.	afgansko	G	genitiv, roditelj
alb.	albansko	gal.	galicijsko
<i>apic.</i> , gl. stpik.		<i>gasc.</i> , gl. gask.	
arag.	aragonsko	gask.	gaskonjsko
arm.	armensko	geg.	gegovsko
aromun.	aromunsko	gluž.	gornjelužiškoserbsko
<i>aroun.</i> , gl. aromun.		got.	gotsko
ast.	astursko	het.	hetitsko
at.	atiško	I	instrumental, orodnik
bret.	bretonsko	ir.	irsko
c.	spol <i>commune</i> (živi spol)	<i>irl.</i> , gl. ir.	
<i>cat.</i> , gl. kat.		istriot.	istriotsko
češ.	češko	istroromun.	istroromunsko
D	dativ, dajalnik	<i>istroroun.</i> , gl. istroromun.	
<i>dacoroun.</i> , gl. dakoromun.		it.	italijansko
dakoromun.	dakoromunsko	jon.-at.	jonsko-atiško
dalm.	dalmatsko	kat.	katalonsko
dluž.	dolnjelužiškoserbsko	krim.	krimsko (gotsko)
elfd.	elfdalsko	L	lokativ, mestnik
engad.	(švicarsko romansko) engadinsko	lad.	ladinsko
<i>esp.</i> , gl. šp.		lat.	latinsko
f.	femininum, ženski spol	lezb.	lezbijško
fer.	fersko	lik.	likijsko
fr.	francosko	lit.	litovsko
<i>frioul.</i> , gl. furl.		m.	maskulinum, moški spol

meglenoromun.	meglenoromunsko	psl.	praslovansko
<i>méglénoroum.</i> , gl.	meglenoromun.	rom.	romansko
<i>mfr.</i> , gl.	sfrf.	<i>romançh.</i> , gl.	švic. rom.
mlav.	mladoavestijsko	sak.	sakijsko
morav.	moravsko	sard.	sardsko
N	nominativ, imenovalnik	sg.	singular, ednina
n.	nevtrum, srednji spol	sln.	slovensko
nar.	narečno	slovin.	slovninsko
niz.	nizozemsko	slš.	slovaško
nperz.	novoperzijsko	srbret.	srednjebretonsko
<i>occit.</i> , gl.	okcit.	sfrf.	srednjefrancosko
ogam.	(staroirsko) ogamsko	srkorn.	srednjekornijsko
okcit.	okcitansko	srvaliž.	srednjevaližansko
os.	osebni (zaimek)	stang.	staroangleško
oset.	osetsko	stav.	staroavestijsko
osrjsl.	osrednjejužnoslovansko	stfr.	starofrancosko
pahl.	pahlavijsko	stgeg.	starogegovsko
pbrit.	prabritanskokeltsko	stgr.	starogrško
pger.	pragermansko	stind.	staroindijsko
pide.	praindoevropsko	stir.	staroirsko
pit.	praitalsko	stkorn.	starokornijsko
pkelt.	prakeltsko	stnord.	staronordijsko
pl.	plural, množina	stpik.	staropikardsko
polab.	polabsko	stsaš.	starosaško
polj.	poljsko	stvaliž.	starovaližansko
popide.	popraindoevropsko	stvnem.	starovisokonemško
port.	portugalsko	sursilv.	(švicarsko romansko) sursilvansko
prom.	praromansko	šp.	špansko
<i>proto-rom.</i> , gl.	prom.	švic.	švicarsko (romansko)

tališ.	tališko	vazir.	vazirsko
toh. B	toharsko B	ved.	vedsko staroindijsko
tosk.	toskovsko	vlat.	vulgarnolatinsko
ukr.	ukrajinsko	zaim.	zaimek
umbr.	umbrijsko	zfriz.	zahodnofrizijsko
valiž.	valižansko		

Uvod

Pričujoča naloga se ukvarja z besedo za jajce v romanskih jezikih, njenemu izvoru pa nato sledi vse do praindoevropskega izhodišča. Njen osnovni namen je priprava geselskega sestavka za *Dictionnaire étymologique roman* (DÉRom) – mednarodni projekt romanskega etimološkega slovarja, ki od leta 2008 izhaja primarno na spletu, letos pa je že tretja knjiga izšla tudi v fizični obliki.

Prvi del se torej posveča besedi 'jajce' v romanskem svetu ter na podlagi primerjalne metode in metode rekonstrukcije ugotavlja predstopnje, ki so pripeljale do izpričanih oblik v posameznih romanskih jezikih. Ugotovitve nato primerja s stanjem v knjižni latinščini in pojasni, kako je do razlik med ugotovljeno romansko prajezično obliko in njeno ustreznico iz knjižne latinščine tudi prišlo. Na koncu predstavi tudi slovarsko geslo, ki bo objavljeno v okviru projekta DÉRom.

Drugi del naloge pa predstavlja sorodne besede za jajce v indoevropskem svetu in na podlagi izpričanega gradiva rekonstruira najprej predstopnje po posameznih jezikovnih vejah, ki jim nato poskuša določiti najustreznejšo skupno etimološko interpretacijo, ob tem pa se opira na pretekle predloge rekonstrukcij. Te predloge kritično ovrednoti ter predstavi zgodovino te besede ne le po posameznih jezikovnih vejah, ampak tudi znotraj indoevropskega prajezika samega.

Kot se izkaže, tako v praromanski kot v praindoevropski rekonstrukciji naletimo na določene probleme in čeprav so predstavljene in izpostavljene najverjetnejše interpretacije razvoja teh oblik, je vredno opozoriti, da gre še vedno le za predloge, ki so sicer tehtno utemeljeni, a se vendarle lahko v prihodnosti njihova razlaga ob upoštevanju novih spoznanj tudi še spremeni.

DÉRom

Projekt DÉRom je nastal iz želje po aktualizaciji Meyer-Lübkejevega *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* (REW), ki v svoji tretji izdaji (1930–35) še vedno predstavlja monument romanske etimologije. V desetletjih odkar je bil izdan, je romansko jezikoslovje napredovalo tako v novih spoznanjih kot tudi v metodološkem smislu, zato je bila posodobitev oz. sploh nov etimološki slovar nujen. To je bilo sicer izpostavljeno že v 60. letih prejšnjega stoletja, podobno pa nato tudi v 80. in 90. letih, še posebej leta 1995 na okrogli mizi „È oggi possibile o augurabile un nuovo REW?“. A kljub strinjanju romanskih jezikoslovcev, da je nov etimološki slovar gotovo potreben, se te velikanske naloge ni lotil nihče. Leta 2007 sta nato na 25. Mednarodnem kongresu romanskega jezikoslovja in filologije¹ v Innsbrucku vprašanje ponovno načela Éva Buchi, takrat direktorica inštituta ATILF (*Analyse et traitement informatique de la langue française*) pod okriljem CNRS (*Centre national de la recherche scientifique*) sicer pa profesorica na Université de Lorraine, in Wolfgang Schweickard, profesor na Universität des Saarlandes, pod njunim vodstvom pa je naslednje leto zaživel DÉRom.

Novi etimološki slovar pa ni bil zamišljen le kot posodobitev svojega predhodnika, ampak uporablja povsem nov pristop, ki zagovarja uporabo primerjalne metode in metode rekonstrukcije, ki v romanistiki nista tako uveljavljeni kot v primerjalnih jezikoslovjih drugih jezikovnih družin, saj je namreč v primeru romanskih jezikov njihov prednik eden najbolje izpričanih antičnih jezikov, latinščina. (Buchi in Schweickard 2014: 5 s.)

DÉRom in REW

Etimološka slovarja romanskih jezikov se razlikujeta v nekaterih ključnih značilnostih. Najpomembnejša je seveda ta, da DÉRom uporablja primerjalno metodo in metodo rekonstrukcije, pri čemer torej na podlagi izpričanega gradiva vsaki besedi rekonstruira praobliko, ki je skupna vsem romanskim jezikom, brez ozira na njeno ustreznico iz knjižne latinščine – to se primerja šele na koncu postopka, ko je praromanski leksem že določen; v DÉRom-u je lema tako praromanska rekonstrui-

1 XXVe Congrès international de linguistique et de philologie romanes.

rana oblika. REW po drugi strani izhaja iz knjižnih latinskih oblik, ki tudi tvorijo geslovník (Buchi in Schweickard 2009: 103–6). V primerih, ko je prišlo do očitnega razhajanja med latinsko obliko in obliko prednico odrazov v romanskih jezikih, pa se je Meyer-Lübke poslužil vulgarnolatinskih ustrezníc; tako npr. geslu *ōvis* 'ovca' sledi geslo *ovum* 'jajce', temu pa *ōxālis* 'kislica', kjer pisava z *o* očitno kaže vulgarnolatinsko naravo druge navedene leme (REW₃: 502).

Pomembno pa se oba etimološka slovarja razlikujeta tudi v obsegu. Tretja izdaja REW vsebuje 9721 gesel, ki zajemajo ne le iz latinščine podedovano besedišče, ampak tudi izposojenke iz drugih jezikov ter besedišče, ki se pojavlja le v delu romanskega sveta. DÉRom pa se je v svoji prvi fazi omejil na manjše število panromanskih besed – v začetku je bilo zamišljenih 488 lem, danes pa je število, ki ga najdemo na spletni strani projekta, 534.² Leksiki, ki je izpričana le v delu romanskega sveta, se bo projekt posvetil v svoji drugi fazi (Buchi in Schweickard 2009: 102 s.).

Razlika pa je očitna ne le v obsegu slovarjev samih ampak tudi v obsegu gesel znotraj njiju. REW namreč v geslih navaja le romanske odraze latinskih besed z viri, praviloma brez dodatnih pojasnil, medtem ko je v DÉRom-u že literatura pri navajanju romanskih odrazov precej obsežnejša, navedene so tudi morebitne prve pojavitve, v komentarju pa je poleg identifikacije latinskih ustrezníc obravnavana tudi razširjenost besede v romanskem svetu in pa morfosintaktične, semantične in druge posebnosti, ki zahtevajo dodatno obrazložitev.

Latinščina, vulgarna latinščina in praromanščina

Kot nakazuje že razlika v pristopu obeh etimoloških slovarjev, je ključno vprašanje razmerja med latinščino – pisnim jezikom, vulgarno latinščino – govorjenim jezikom in praromanščino – rekonstruiranim jezikom.

Latinščina, izpričana od 7. st. pr. n. št., se je kot knjižni jezik najbolj uveljavila od 3. st. pr. n. št. dalje in v tej obliki nam je tudi najbolj znana. Knjižna latinščina pa seveda predstavlja v prvi vrsti jezik književnosti, ki ustvarja svojo normo in se je drži navkljub neustavljivemu razvoju jezika, kate-

2 <<http://www2.atilf.fr/DERom/>>

rega gonilo je jezik vsakdana. Knjižni jezik, ki ga najdemo v pisnih virih, zato ne more verno predstavljati jezika, kakršen se je tudi realno govoril (tako kot tudi knjižna slovenščina ni neposredni ustreznik slovenskemu govorjenemu jeziku). Vendar pa o obstoju govorjenega jezika, t. i. vulgarne latinščine, ki se je razlikovala od knjižnega jezika, pričajo odstopanja od knjižne norme v besedilih in napisih, opozorila latinskih slovničarjev o napačni pisavi in rabi besed, poznolatinska srednjeveška dela in pa tudi praromanska rekonstrukcija (Skubic 2007: 24–29).

Vulgarna latinščina nam seveda ob odsotnosti časovnega stroja ostaja nedosegljiva, čeprav nam jo razkriva nenormativna raba v pisnih virih in rekonstrukcija na podlagi kasnejših romanskih jezikov. A treba se je zavedati, da tudi rekonstrukcija praromanskega stanja kot vsaka druga rekonstrukcija še vedno predstavlja idealizirano in sistematizirano sliko, ki ne more odražati vseh kompleksnosti vsakdanjega govorjenega jezika, se mu pa zato lahko še najbolj zanesljivo približa.

Praromansko 'jajce'

Sorodne besede za jajce, ki kažejo na skupno romansko prajezično izhodišče, so izpričane v prav vseh romanskih jezikih.

Balkanska romanščina

Med romanskimi jeziki je dakoromanska veja edina, ki ohranja latinski srednji spol, četudi v predrugačeni obliki: medtem ko se je edninska oblika formalno izenačila z moškim spolom, pa je v množini oblika enaka kot za samostalnike ženskega spola, tj. z obrazilom *-e* (z izjemo za srednji spol značilnega obrazila *-uri*, ki nadaljuje lat. *-ora* s sekundarno naplaščenim obrazilom za množino moškega spola, *-i*) (Mihăescu 1993: 165). To se kaže tudi v obravnavani besedi, ki je v dakoromanskih jezikih srednjega spola: dakoromun. *ou*,³ pl. *ouă*, istroromun. *ov* (tudi *ou*, *ow*), pl. *ove*, megleonoromun. *uou* (tudi *ou*), pl. *uauă*, aromun. *ou* (tudi *óou*), pl. *ouă*. Za *u* se je dakorom. **-e* (< prom. **-/e/* < lat. *-ae*) regularno razvil v **-ă* (razen v istroromunščini, kjer je obrazilo ohranjeno kot *-e*),

3 Razen če ni drugače navedeno, vse besede navedene v tem razdelku pomenijo 'jajce' in so moškega spola, z izjemo dakoromanščine, kjer so srednjega spola. Glede virov za romanske oblike in njihove variante gl. tudi „Slovarsko geslo“ spodaj.

kar je – povsem po naključju – enako neposrednemu odrazu lat. *a* (Frăţilă in Bărdăşan 2010: 33-34; Graur 1928: 251; Meyer-Lübke 1890: 266, 306 s.; Lausberg 1972: 30; prim. Meyer-Lübke 1895: 51–53). Dakoromanščina je sicer posebna tudi zaradi svojkega odraza zadnjih vokalov, ki v primerjavi z ostalimi romanskimi jeziki vokalni sistem delajo asimetričen (drugače, a simetrično sicer tudi sardščina, gl. str. 11). Izkazuje namreč sovpad prom. naglašeni **'i/* in **'e/*, ločeno pa odraža **'o/* in **'o/*, ki sta kasneje sovpadla z **'u/* oz. **'o/* (Lausberg 1963: 148–49, 152; Gouvert 2014: 71; o skupnem odrazu vzglasnega *o* ne glede na izvor tudi Meyer-Lübke 1890: 149, ki nastavlja razvoj v *uo*). Dakoromanske oblike zato dovoljujejo rekonstrukcijo tako z **'o/* kot z **'o/*, izpričani razvoj izglasnega zloga pa je pričakovani (prim. prom. pridevnik **'noβ-u/* 'nov' > dakoromun. *nou*, itd.).

Dalmatska beseda, *juv* (tudi *juf*, *uf*, *ov*), kaže pričakovani odraz prom. **'o/* v odprtem zlogu, tj. *u*, z neetimološko j-jevske protezo, morda po naslonitvi na vzglasne i-jevske diftonge ter morebiti zaradi vpliva sosednje južne slovanščine (Elmendorf 1951: xiv, xvi) (prim. prom. **'noβ-u/* > dalm. *nuf* (Elmendorf 1951: 82)).

Različni sta izpričani istriotski obliki v Rovinju in Vodnjanu, in sicer R. *uvo*, *vuvo*, tudi *ūo*, V. *ou*, tudi *ow*. Pojasniti se ju da s pomočjo kronologije glasovnih sprememb, kot jo je orisal Chambon (Chambon 2011), in s posebnim glasovnim okoljem, ki se pojavlja v tej besedi. Razvoj bi torej bil sledeč: prom. **'oβ-u/* > **'uɔβu/*⁴ > Rovinj: *'uβo/* = *uvo* (s sporadičnim zožanjem), kasneje tudi z anticipacijsko protezo, morda pod vplivom bližnjih beneških govorov: *vuvo*, oz. s sporadičnim odpadom medglasnega *β*: *'u·o/* = *ūo* (Deanović 1954: 19) | **'uɔβu/* > Vodnjan: **'uɔ·u/* (brez sporadičnega zožanja in z odpadom medvokalnega *β*) > **'uɔu/* (odprava hiata) > **'ou/* (disimilatorni odpad vzglasnega *u*) > *'ou/* = *ou*, *ow*. Nobena izmed besed ne more biti izposojena, saj v tem primeru v rovinjski obliki ne bi bilo mogoče pojasniti nastanka u-jevskega vokalizma, v vodnjanski obliki pa odpada izglasnega vokala; prim. tudi prom. **'noβ-u/* > istriot. R. *nūo*, V. *nōw* in **'noβ-e/* 'nove, f. pl.' > R. *nūe*, V. *nōve* (AIS: 1579, točki 397 in 398).⁵

4 Drugi del diftonga *uo* je zapisan z *o* (tj. *uo*), da se razlikuje od navadnega *o*, ki označuje ozki monoftong.

5 Vodnjanski obliki je sicer podobna istroromunska beseda, toda ob večjem vplivu beneščine, furlanščine ter tudi slovenskih in germanskih jezikov (Mihăescu 1993: 131–33, 150–52) je izposoja iz istroromunščine malo verjetna.

Italoromanščina

V italijanščini *uovo* povsem regularno odraža prom. */ $\text{ɔ}\beta\text{-u/}$, z diftongialnim odrazom naglašene ga vokala v odprtem zlogu in z znižanjem nenaglašene ga izglasnega */ u/ . Ta sicer znižanja ni doživel v sicilijanščini, pa tudi v osrednjih govorih se ponekod najdejo odrazi z *u*. Na severu Italije je nenaglašeno izglasje ohranjeno v beneščini in pa ligurščini (v slednji se tudi pojavlja kot *u*), v lombardščini, emiljščini, romanjolsščini pa je odpadlo, kar je za te severnoitalijanske govore značilno (Skubic 2002: 67; gl. AIS). Italijanščina je edini romanski jezik, ki ohranja staro množinsko obliko, prom. */ $\text{ɔ}\beta\text{-a/}$ > it. *uova* (prim. dakoromanske množinske oblike zgoraj), regularizirana oblika z obrazilom *-i* se pojavlja le v beneščini. Italijanski vpliv je sicer segel tudi na sever Sardinije, kjer se prav tako najde množinska oblika z obrazilom *-a* (AIS: 1132, točke 334–93 (beneščina), 916 (Sardinija)).

Posebnosti ne izkazuje sard. *óvu*, a ker je sardščina latinski vokalni sistem razvila na povsem drugačen način kot ostali romanski jeziki, tako da je preprosto izenačila odraze latinskih kratkih in dolgih vokalov, to pomeni, da dovoljuje v vzglasju rekonstrukcijo tako */ ɔ/ kot */ o/ .

Retoromanščina

V retoromanščini furl. *ûf*, lad. *ü*, švic. rom. engad. *öv*, sursilv. *iev* predstavljajo pričakovane odraze: furlanščina s poenostavitvijo prvotnega diftonga v odprtem zlogu, po odpadu izglasnega vokala pa tudi s podaljšavo pred enim samim konzonantom (prom. */ $\text{ɔ}\beta\text{-u/}$ > */ $\text{u}\text{ɔ}\beta\text{u}$ > */ uvu > */ uf > *ûf*) (Skubic 2002: 147 s.; Meyer-Lübke 1890: 202); ladinščina prav tako izkazuje monoftongizacijo, a z vmesno stopnjo, ki jo družijo s švicarsko romanščino, kjer je znotraj diftonga najprej prišlo do disimilacije, nato pa spet do asimilatornih procesov: prom. */ $\text{ɔ}\beta\text{-u/}$ > */ $\text{u}\text{ɔ}\beta\text{u}$ > */ uevu > */ üevu , od tu pa je nato v ladinščini prišlo do monoftongizacije, odpada izglasnega vokala, nato pa tudi konzonanta (*/ üevu > */ üvu > */ üv > *ü*), medtem ko je v švicarski romanščini odpadel izglasni vokal, engadinščina pa nato odraža še dodatno asimilacijo pred disimilatorno izgubo nezložnega dela diftonga v vzglasju (*/ üev > */ üöv > *öv*), sursilvanščina pa popolno delabializacijo diftonga (*/ üev > *iev*) (Meyer-Lübke 1890: 201, 497 s.).

Galoromanščina

V galoromanščini francoščina in frankoprovensalsščina kažeta različne razvoje prvotno diftongirane- ga širokega *o* v odprtem zlogu: v francoščini podobno kot v zahodnem delu retoromanščine, */ɔβ-u/ > *uɔβu > *uevu > *üef > *üöf (morda obe stopnji že pisani *uef*), kasneje pa popoln sovpad z odrazom prvotnega ozkega *o*, ki se je preko drugačne diftongizacije razvil v značilni francoski /ø/ (Meyer-Lübke 1890: 190 s., 195–99; Skubic 2002: 175). V frankoprovensalsščini je široki *o* diftongiral v *uo*, nato pa je le pred sledečim zaokroženim vokalom doživel disimilacijo v *ue* (prim. */bɔβ-e/ 'gov-vedo' > frpr. *buo*, kjer do te disimilacije ni prišlo) in nato še v *ua* (sicer ne v vseh govorih), vzporedno s spremembo **ie* > *ia*; labial, ki je po odpadu izglasnega vokala pristal na koncu besede, se je vokaliziral, a nato tudi odpadel (*/ɔβ-u/ > *uɔβu > *ueβu > *ueu > *ue* > *ua*) (Hafner 1955: 39–48, 130 s., 168 s.)

V okcitanščini do splošne romanske diftongizacije širokih sredinskih vokalov v odprtih zlogih ni prišlo, vendar pa se je široki *o* diftongiral pred (tudi novonastalima) polvokaloma, zato najdemo odraz *uou* (Skubic 2002: 207). Enako tudi v gaskonjščini, kjer je nadalje prešel v *ueu* (Meyer-Lübke 1890: 191), ponekod z odpadom nezložnega dela vzglasnega diftonga, spet drugje pa s fortizacijo v *gueu*. V gaskonjščini gre za že zgodnjo diftongizacijo v odnosu do kasnejšega prehoda širokega *o* v *a* pred labiali, ki ga izkazuje npr. gask. *naü*, *naba* 'nov, nova' kjer je pričakovano diftongizacijo moral preprečiti ali prekriti vpliv drugih oblik tega pridevnika, čeprav točni glasovni pogoji za eno in drugo spremembo niso povsem jasni (Meyer-Lübke 1890: 191 s.; Coromines 1990: 23 s.).

Iberoromanščina

Katalonščina prav tako ne pozna romanske diftongizacije širokih sredinskih vokalov v odprtih zlogih, zato odraz *ou* z odpadom izglasnega vokala povsem pričakovano nadaljuje */ɔβ-u/ (Skubic 2002: 288 s.).

V osrednjem delu Iberskega polotoka šp. *huevo*, arag. *güego*, ast. *güevu*, odražajo pričakovano diftongizacijo širokega *o* v *ue*, ki pa v teh iberoromanskih jezikih sicer deluje tudi v zaprtih zlogih

(Skubic 2002: 248; Lloyd 1987: 184–87). V vzglasju španske besede se sicer pojavlja neetimološki *h* (prim. tudi *hueso* 'kost', *huerto* 'pekel', *hembra* 'delo', ki ustrezajo lat. *ossum*, *orcus*, *opera*), v asturski in aragonski besedi pa se vidi fortizacija vzglasnega *u*, ki je v slednji sprožila tudi asimilacijo sledečega konzonanta.

Povsem brez posebnosti – brez romanske diftongizacije širokih sredinskih vokalov, pa tudi port. in gal. *ovo* odraža prom. */*ɔβ*-u/ (Skubic 2002: 300) in je praobliki glasovno najbrž tudi najbliže, čeprav vsaj v izglasju šele sekundarno, po ponovnem prehodu nenaglašene *o* v *u*, česar pa pisava ne odraža (Skubic 2002: 301).

Praromanska rekonstrukcija

Izpričane oblike v vseh romanskih jezikih kažejo na rekonstrukcijo prom. */*ɔβ*-u/. Sardska in dakoromanske oblike sicer zaradi kasnejšega sovpada */*ɔ*/ in */*o*/ dovoljujejo tudi */*oβ*-u/, vendar pa besede za jajce v ostalih jezikih ne morejo nadaljevati te oblike.

Praromanska rekonstrukcija se tako razlikuje od ustreznice iz knjižne latinščine, *ōvum*, -i, n., ki je prvič izpričana pri Eniju (239–169 pr. n. št.) (de Vaan 2008: 438; TLL 9/2: 1199), prom. */*ɔ*/ namreč kaže na izgovor s kračino v prvem zlogu, tj. lat. */*ōvum* oz. vlat. */*ɔvu*.

Ta razvoj se je poskusilo razložiti že na več načinov: z disimilacijo vlat. */*ɔ*/ glede na sledeči */*v*/ (Ernout in Meillet 2001₄: 472; Lausberg 1963: 189), vendar pa je zaradi splošne težnje sredinskih vokalov po harmoniji s sledečimi visokimi vokali (Hall 1976: 189 s.), ta razlaga manj verjetna, ker gre pri predlogu za povsem obraten proces od te siceršnje težnje. Poleg obravnavane besede sta glavna primera, ki naj bi podpirala razlago z disimilacijo, še lat. *jūvenem* 'mlad' > vlat. */*jɔvene* in lat. *colūbra* 'kača' > vlat. */*colɔbra*, ki pa se oba tičeta *ū* in ne *ō* (prim. regularen razvoj lat. *octōber*: it. *ottobre*, stfr. *oitovre*, furl. *Otubar*, ast. *ochobre*, port./gal. *outubro* 'oktober', ali *rōbur*: it. *rovere*, fr. *rouvre*, kat. *roure*, šp. *roble* 'vrsta hrasta, hrast' itd.). Prav tako prvi primer, *jūvenem*, kaže na vlat. */*jɔvene* le v fr. *jeune* (< stfr. *juefne*), it. *giovane* pa kaže na vlat. */*jɔvene* (Lausberg 1963: 189).

Bolj verjetna je zato razlaga z razvojem *ōvum* > **ōu*, pri čemer je samoglasnik v hiatu postal kratek in torej tudi širok (**ōu* > **ōu*), s kasnejšim ponovnim vnosom **v* v besedo, in sicer iz množinske oblike *ōva*, torej **ōu* >> **ōvu*. Iz tega je nato nastala vulgarnolatinska oblika s širokim o, **ōvu*, ki jo izkazuje tudi praromanska rekonstrukcija */*ɔβ-u*/. (FEW 7: 450; gl. tudi Meyer-Lübke 1890: 246). Slednjo razlago podpira tudi latinska pisna varianta *oum*, ki se pojavlja pri Ciceronu (106–43 pr. n. št.), Avzoniju (ok. 310 – ok. 394), pa tudi slovnica *Instituta artium* iz 4. st. (sicer napačno pripisana Valeriju Probu) opozarja na takšno napačno rabo (TLL 9/2: 1199).

Še najšibkejši je Pasqualijev predlog (FEW 7: 450), da se je sprememba zgodila zaradi vpliva pasivnega perfektovega deležnika *ovātum* glagola *ovō* 'veseliti se (glasno), biti zmagovalen' na pridevnik *ōvātus* 'ki ima jajčasto obliko, ovalen', ki bi nato kračino vnesel še v samostalnik. Neugoden ni le zaradi mnogih vmesnih korakov v analoškem procesu, ampak tudi zaradi očitne semantične razlike med pridevnikom in deležnikom, ki se tudi ne bi pogosto rabila v podobnem okolju.

Omeniti velja tudi, da se samostalnik v moškem spolu, *ōvus*, *-i*, pojavlja od Oribazija naprej (4 st.) (TLL 9/2: 1199), kar izpričuje izgubo srednjega spola v pozni latinščini in kasneje v romanskih jezikih (z izjemo dakoromanščine).

Slovarsko geslo⁶

*/*ɔβ-u*/ s.n. « masse arrondie enveloppée d'une coquille que produit la femelle de l'oiseau et qui est le germe de l'oiseau futur, œuf »

sard. *óvu* « masse arrondie enveloppée d'une coquille que produit la femelle de l'oiseau et qui est le germe de l'oiseau futur, œuf » s.m. (DES ; NVLS 1 ; AIS 1132), **dacoroum.** *ou* n. (dp. 1560, Coresi Prav. 1b = Tiktin₃ ; Candrea-Densusianu n° 1293 ; DLR ; Graur, BL 5, 107 ; Cioranescu n° 5982 ; MDA ; ALR SN 371, 1101, 1680), **istroroum.** *ov* (Mairesculstria 138 [*ou/ov*] ; Byhan, JIRS 6, 296

⁶ V slovarskem geslu in prevodu komentarja so uporabljene tipografske in transkripcijske konvencije, ki veljajo za DÉRom.

[*ow-u, óve-le*] ; PușcariuIstroromâne 3, 126 [*ou*], 319 ; SârbulIstroromân 245 ; FrățilăIstroromân 1, 239), **méglénoroum.** $\Gamma\mu\alpha\gamma$ (Candrea,GrS 6, 177 [*ou/you*] ; CapidanDicționar ; ALR SN 371, 1680 [*ou*] ; WildSprachAtlas 294, 295), **aroum.** *ou* (KavalliotisProtopeiria n° 1094 [*óou*] ; Pascu 1, 1186 ; DDA₂ ; BaraAroumain ; ALR SN 371, 1680), **dalm.** $\Gamma\mu\nu\gamma$ m. (BartoliDalmatico 238 [*uf*], 245 [*ov*], 269, 313 [*juv/ov/uf*], 394 § 289, 406 § 320 [*juf*] ; ElmendorfVeglia), **istriot.** $\Gamma\mu\nu\sigma\gamma$ (Rosamani [D. R. *uvo/vuvo*], [D. *óu*] ; Crevatin,ACStDialIt 12, 203 ; PellizzerRovigno ; AIS 1132 p 397 [*úo*], 398 [*òw*]),¹ **it.** *uovo* (dp. 1231/50, [*uova* pl.],² TLIOCorpus ; DELI₂ ; AIS 1132), **frioul.** *úf* (Pirona_{N2} ; DDFP ; AIS 1132 ; ASLEF 307, 333 n° 1147), **lad.** *ü* (dp. 1763 [*l'u*], Kramer/Boketta in EWD ; VLL ; AIS 1132 ; ALD-I 835), **romanch.** *öv/ïev* (HWBRätoromanisch ; LRC ; AIS 1132), **fr.** *œuf* (dp. 1120-34 [*of*], TLF ; GdfC s.v. *uef* ; FEW 7, 447a-451b ; TL s.v. *uef* ; DEAFPré s.v. *uef* ; ANDEI s.v. *oef* ; ALF 935), **frpr.** $\Gamma\mu\alpha\gamma$ (FEW 7, 447a-451b ; GPSR Tableaux, 74-75 n° 217 ; HafnerGrundzüge 39-48, ALF 935 ; DuraffourGlossaire 625, n° 9587 ; ALJA 2, 773), **occit.** $\Gamma\mu\sigma\gamma$ (dp. 1172, BrunelChartesSuppl 48 ; Raynouard [*ov/uov/ueu*] ; Levy [*ou/uou*] ; AppelChrestomathie ; FEW 7, 447a-451b ; Pansier 3 [*uou/ou/uieu*] ; BrunelChartes ; ALF 935), **gasc.** $\Gamma\mu\sigma\gamma$ (dp. 1275, DAG n° 1748 ; Raynouard s.v. *ov/uov/ueu* ; Levy s.v. *ou/uou* [*eu*] ; FEW 7, 447a-451b ; Palay [*oéu/goéu/éu/uéu/uòu/üu*] ; CorominesAran 23 [*ueu/gueu*], 481-482 [*goeu*] ; ALF 935), **cat.** *ou* (dp. 13e s., DECat 6, 142-143 ; DCVB), **arag.** *güego* (NagoreEndize [*güego/huego*] ; ALEANR 711 « *huevo huero* »), **esp.** *huevo* (dp. 1220-50 [*uevo*], DCECH 3, 422 ; Kasten/Cody s.v. *uevo* ; DME ; NTLE [Palencia 1490] ; Kasten/Nitti), **ast.** *güevu* (DGLA), **gal./port.** *ovo* (dp. 1269, DELP₃ ; DDGM ; DRAG₂ ; CunhaVocabulario₃)

Commentaire. – Tous les parlers romans présentent des cognats conduisant à reconstruire proto-rom. */ $\sigma\beta$ -u/, s.n., « masse arrondie enveloppé d'une coquille que produit la femelle de l'oiseau et qui est le germe de l'oiseau futur, œuf ». Le genre neutre est confirmé par les parlers dacoromans, pendant que les langues ayant perdu le neutre montrent un substantif masculin.

De point de vue morphosyntaxique, la forme plurielle */ $\sigma\beta$ -a/ est conservée seulement en it. *uova* (sauf en vénitien),³ pendant qu'elle est devenue un substantif singulier féminin en apic. *ueve*, mfr. *œuve*, *ouve* « œuf de poisson » (FEW 7, 449a), esp. *hueva* « masse que forment des œufs

de certains poissons et crustacés, enfermés dans un sac ovale » (DCECH 3, 422), ast. *güeva* (DGLA), port. *ova* « œuf de poisson » (DELP₃).⁴

De point de vue sémantique, hormis la signification « masse arrondie enveloppé d'une coquille que produit la femelle de l'oiseau et qui est le germe de l'oiseau futur, œuf », le sens « testicule » est noté dans plusieurs parlars romans, mais sauf l'istroroumain (FrățilăIstroromân 1, 239), il apparaît seulement à la péninsule ibérique (c.-à-d. en catalan (DECat 6, 142), aragonais (NagoreEn-dize), asturien (DGLA), portugais (DELP₃)). Vu la nature spontanée de son invention (due à la similitude évidente entre les deux réalités) il n'est pas possible de déterminer son histoire exacte. Néanmoins il est peu probable qu'il ait existé au stade proto-roman à cause de la distribution géographique limitée de son attestation.

Le corrélat du latin écrit, lat. *ōvum*, *-i*, s.n., est usuel durant toute l'Antiquité (dp. Ennius [* 239 – † 169 av. J.-Ch.], IEEDLatin ; TLL 9/2, 1199a). L'écriture *oum* sans *v* apparaît chez Cicéron [* 106 – † 43 av. J.-Ch.], Ausone [* ca 310 – † ca 394] et même la grammaire *Instituta artium* [4e s.] réprimande cet usage (TLL 9/2, 1199a). La variante *ōvus*, *-i*, s.m., est attestée dp. Oribase [4e s.] (TLL 9/2, 1199a).

L'origine du vocalisme */ɔ-/ qui ne correspond pas au corrélat du latin écrit ne bénéficie pas encore d'une explication définitive. L'hypothèse la plus vraisemblable l'assigne au développement particulier de l'environnement phonétique dans ce lexème, où la chute de la consonne intervocalique devant lat. *u* a entraîné le hiatus dans lequel la voyelle longue est devenue courte, ce que reflète la forme proto-romane et même la variante *oum* du latin écrit. La consonne intervocalique a été réinsérée du pluriel où elle n'avait jamais disparu (FEW 7, 450b ; MeyerLübkeGLR 1, § 276). Malgré la possibilité que les formes */oβ-u/ et */ɔβ-u/ aient coexisté dans la langue proto-romane avant le décrochage du sarde et des langues dacoromanes, la variante écrite *oum* (attestée en 1er s. av. J.-Ch. déjà) favorise une interprétation qui reconstruit pour le stade proto-roman seule la forme */ɔβ-u/. Moins prometteuse est l'interprétation qui explique le vocalisme */ɔ-/ en tant que résultat d'une dissimilation: */oβ/ > */ɔβ/ (Ernout/Meillet₄ ; LausbergSprachwissenschaft 1, § 238).⁵ Nous ne suivons pas non plus la suggestion de Pasquali (FEW 7, 450b) que le changement s'est produit sous l'influence de la confusion entre le dérivé d'*ōvum*, *ōvātus*, adj., « qui a la forme d'un œuf, ovale », et

le participe parfait passif du verbe *ovō* « pousser des cris de joie, être triomphant », *ovātum*, qui est problématique à cause de la différence sémantique évidente entre les deux lexèmes.

Bibliographie. – MeyerLübkeGLR 1, § 130, 183, 196-199, 211-218, 276, 279, 308, 311, 363, 402, 442, 555, 557 ; 2, § 36, 38-39, 54 ; REW₃ s.v. *ovum* ; Merlo,RIL 86, 240 ; Faré n° 6128 ; von Wartburg 1954 in FEW 7, 447a-451b, *ōvum* ; Ernout/Meillet₄ s.v. *ōuum* ; LausbergSprachwissenschaft 1, § 164, 176-178, 196, 200, 219, 238, 250, 253 ; 3, § 605-606 ; HallPhonology 47, 189-190 ; DOLR 6 (1996), 16 ; SalaVocabularul 540, 554 ; MihăescuRomanité 105-107, 176-177, 201, 303-308.

1 Les formes différentes de Dignano contre celles de Rovigno sont attendues, cf. proto-rom. */nɔβ-u/ > R. *nūo*, D. *nōw* (AIS 1579 p 397, 398 ; Chambon,BSL 106/1). Elles ne sont pas des emprunts au istroroumain, ce qui serait surprenant en tout cas, le vénitien, le frioulan, le slave et même le germanique ayant une influence beaucoup plus grande sur les langues de cette région (MihăescuRomanité 131-133, 150-152).

2 Seul le vénitien montre un pluriel régularisé avec *-i* (AIS 1132 p 334-337, 352-356, 362-393), pendant que l'influence de l'italien est attesté dans le nord de la Sardaigne, où l'on trouve le pluriel avec *-a* (AIS 1132 p 916).

3 Les formes plurielles dacoromanes (dacoroum. *ouă*, istroroum. *ove*, méglénoroum. *uauă*, arom. *oaă*) continuent la forme plurielle féminine et non pas neutre, ce que montre l'istroroumain, même si les autres correspondent parfaitement au développement régulier de */a/ proto-roman (FrățilăIstroromân 1, 33-34 ; Graur R,54 251 ; MeyerLübkeGLR 1, § 311, 363 ; LausbergSprachwissenschaft 3 § 605 ; cf. MeyerLübkeGLR 2, § 36).

4 Le même sens se trouve en istriot. *ùve*, qui est toutefois un substantif féminin pluriel (PellizzerRovigno). Les autres cognats provenant de la même protoforme cités par FEW ont des sens divers, p. ex. Vaudioux (frpr.) *ova*, s.f.pl., « petits œufs dans le corps d'une poule », Arsure (frpr.) *úva*, Vaux *óva* « ovaire », Haute Savoie (frpr.) *uvă* « œuf », Queyras (occit.) *ouva* « lait de poule ».

5 Vu la tendance (même si elle n'est pas systématique) des voyelles moyennes d'être en harmonie avec la voyelle finale fermée (HallPhonology 189-190), ce qui est un processus qui s'oppose directement à la dissimilation proposée, cette explication est défavorisée. De plus, les autres exemples ci-

tés pour soutenir la dissimilation sont peu nombrables (lat. *jūvenem* > lat. vulg. **jōvene* et lat. *colūbra* > lat. vulg. **colōbra* (LausbergSprachwissenschaft 1, § 238)) et concernent lat. *ū* et non pas *ō*. L'exemple de lat. *jūvenem* est encore plus problématique, parce que ce lexème présente un cognat conduisant au vocalisme **/ɔ/* seulement en français, le cognat italien conduisant au vocalisme **/o/*, ce qui diminue sa valeur.

Prevod komentarja in opomb: Vsi romanski idiomi izpričujejo besede, na podlagi katerih se lahko rekonstruira prom. **/ɔβ-u/* n. 'okrogla masa obdana z lupino, ki jo znese ptičja samica in iz katere se bo razvil ptičji zarodek; jajce'. Srednji spol samostalnika potrjujejo dakoromanski jeziki, medtem ko ostali, ki so srednji spol izgubili, izkazujejo moški spol.

Z morfosintaktičnega vidika se množinska oblika **/ɔβ-a/* ohranja le v it. *uova* (z izjemo beneščine),³ medtem ko je postala edninska oblika ženskega spola v stpik. *ueve*, srfr. *œuve*, *ouve* 'ikra' (FEW 7, 449a), šp. *hueva* 'masa, ki jo tvorijo jajčeca nekaterih rib in rakov, ki jih obdaja ovalna vrečica' (DCECH 3, 422), ast. *güeva* (DGLA), port. *ova* 'ikra' (DELP₃).⁴

S semantičnega vidika je poleg pomena 'okrogla masa obdana z lupino, ki jo znese ptičja samica in iz katere se bo razvil ptičji zarodek' tudi pomen 'modo' zabeležen v nekaterih romanskih jezikih, a z izjemo istroromunščine (FrățilăIstroromân 1, 239) se pojavlja le na Iberskem polotoku (tj. v katalanščini (DECat 6, 142), aragonščini (NagoreEndize), asturščini (DGLA), portugalsščini (DELP₃)). Glede na to, da se ta pomen lahko pojavi povsem spontano (zaradi očitne podobnosti med obema denotatoma), ni mogoče z gotovostjo ugotoviti njegove zgodovine. Vseeno pa je malo verjetno, da bi obstajal že na praromanski stopnji zaradi omejene geografske distribucije njegove izpričbe.

Ustreznica iz knjižne latinščine, lat. *ōvum*, *-i*, n., je izpričana skozi vso antiko (od Enija [*239 – †169 pr. n. št.], IEEDLatin; TLL 9/2, 1199a). Pisava *oum* brez *v* se pojavlja pri Ciceronu [*106 – †43 pr. n. št.], Avzoniju [*ok. 310 – †ok. 394] in tudi slovnica *Instituta artium* [4. st.] kara takšno rabo (TLL 9/2, 1199a). Varianta *ōvus*, *-i*, m., je izpričana od Oribazija naprej [4 st.] (TLL 9/2, 1199a).

Izvor vokalizma **/ɔ-/*, ki se ne sklada s knjižno latinsko ustreznico, še ni bil dokončno ugotovljen. Najverjetnejša hipoteza ga pripisuje posebnemu razvoju v fonetičnem okolju, ki se poja-

vlja v tej besedi, kjer je odpad medvokalnega konzonanta pred lat. *u* povzročil nastanek hiata, v katerem se je latinski dolgi vokal skrajšal, kar odraža praromanska oblika, pa tudi pisna varianta *oum*. Medvokalni konzontant je bil v ednino ponovno vnesen iz množine, kjer ni odpadel (FEW 7, 450b ; MeyerLübkeGLR 1, § 276). Kljub možnosti, da sta v praromanščini obliki */oβ-u/ in */ɔβ-u/ soobstajali, preden so se odcepili sardščina in dakoromanski jeziki, pa pisna varianta *oum* (izpričana že v 1. st. pr. n. št.) favorizira interpretacijo, ki za praromansko stopnjo rekonstruira le obliko */ɔβ-u/. Manj prepričljiva je interpretacija, ki vokalizem */ɔ-/ razlaga kot rezultat disimilacije: */oβ/ > */ɔβ/ (Ernout/Meillet₄ ; LausbergSprachwissenschaft 1, § 238).⁵ Ne privzemamo niti Pasqualijevega predloga (FEW 7, 450b), da se je sprememba zgodila zaradi vpliva mešanja oblik med izpeljan-ko iz *ōvum*, pridevnikom *ōvātus* 'ki ima jajčasto obliko, ovalen' in pasivnim perfektovim deležnikom glagola *ovō* 'veseliti se (glasno), biti zmagovalen', *ovātum*, ki je šibka zaradi očitne pomenske razlike med obema besedama.

1 Drugačne oblike v Vodnjanu v primerjavi s tistimi v Rovinju so pričakovane, prim. prom. */noβ-u/ > R. *nūo*, V. *nōw* (AIS 1579 p 397, 398 ; Chambon,BSL 106/1). Ne gre za izposojenke iz istroromunščine, kar bi bilo presenetljivo, ker imajo v tej regiji mnogo večji vpliv beneščina, furlanščina slovanščina in tudi germanščina (MihăescuRomanité 131-133, 150-152).

2 Le beneščina kaže regularizirano množinsko obliko z *-i* (AIS 1132 p 334-337, 352-356, 362-393), medtem ko je vpliv italijanščine izpričan na severu Sardinije, kjer se najde množinsko obliko z *-a* (AIS 1132 p 916).

3 Množinske oblike v dakoromanščini (dakoromun. *ouă*, istroromun. *ove*, meglenoromun. *uauă*, aromun. *oauiă*) nadaljujejo množino ženskega spola in ne srednjega, kar kaže istroromunščina, čeprav se ostale oblike povsem skladajo z regularnim razvojem prom. */a/. (FrătilăIstroromân 1, 33-34 ; Graur R,54 251; MeyerLübkeGLR 1, § 311, 363; LausbergSprachwissenschaft 3 § 605; prim. MeyerLübkeGLR 2, § 36).

4 Enak pomen se najde tudi v istriot. *ùve*, ki pa je samostalniček ženskega spola množine (Pellizzer-Rovigno). Druge sorodne besede, ki jih lahko izvajamo iz istega izhodišča in ki jih navaja FEW, imajo različne pomene, npr. Vaudioux (frpr.) *ova* f. pl. 'majhna jajca v kokoši', Arsure (frpr.) *úva*, Vaux *óva* 'jajčnik', Haute Savoie (frpr.) *uvă* 'jajce', Queyras (okcit.) *ouva* 'jajčni liker'.

5 Glede na težnjo (četudi nesistemska) sredinskih vokalov po harmoniji s sledečim visokim vokalom (HallPhonology 189-190), kar je povsem nasproten proces od predlaganega, je ta razlaga manj verjetna. Poleg tega drugih primerov, ki bi podpirali razlago z disimilacijo, ni veliko (lat. *jūvenem* > vlat. **jōvene* in lat. *colūbra* > vlat. **colōbra* (LausbergSprachwissenschaft 1, § 238)), pa še ti se tičejo lat. *ū* in ne *ō* (prim. regularen razvoj lat. *octōber*, *rōbur*). Primer lat. *jūvenem* je sploh problematičen, saj izkazuje odraz, ki kaže na disimilacijo v **'o/* le v francoščini, italijanščina pa kaže na obliko z **'o/*, kar manjša njegovo vrednost.

Praindoevropsko 'jajce'

Korensko in besedotvorno sorodne indoevropske besede za jajce so izpričane v iranščini, stari grščini, italščini, germanščini, keltščini in slovanščini, težje opredeljiva je izpričba v albanščini, dvomljiva pa v armenščini.

V iranščini mlav. Asg. *aēm*⁷ (< **ājam*), sak. Lsg. *āhya*, pahl. *hāyīk*, *xāyak*, nperz. *xāya*, afg. *hā*, *hōya*, oset. *ajk(æ)* kažejo na predstopnjo **(x)āja-(ka-)*, čeprav se zdi, da nekatere druge mlajše iranške oblike, npr. vazir. *yōwya*, tališ. *ūva*, kažejo na praobliko **ājam*. Ti divergentni obliki bi se dalo pojasniti, če zanju predpostavimo skupno izhodiščne z **-y-* (oz. **-yy-*) kot odrazom sklopa dveh polvokalov **-u-*, torej **ōyyom* < **ōuom* (Zair 2011: 303). Drugače razliko razlaga Schindler (1969: 160), ki ne izključuje, da je medglasni **u* nastal sekundarno. Nekdaj se je predvsem zaradi pomenske podobnosti z istim indoevropskim izhodiščem povezovalo tudi ved. *āṇḍā-*, s predlagano sekundarno interkalacijo sklopa *-ṇḍ-* v besedo (najverjetneje preko kontaminacije, spodbujene s semantično naslonitvijo na besede kot sta *pīṇḍa-* m. 'gruda' in *māṇḍala-* n. 'krog'), tako da bi od izhodiščne oblike ostal le vzglasni *ā-*, kar pa je malo verjetno (bolj verjeten poskus indoevropske etimologije s to besedo primerja psl. **jědro* n. 'jedro; modo') (Mayrhofer 1992: 162; Trubačev 1979: 65 s.; Bezlaj 1977: 224).

7 Razen če ni drugače označeno, so vsi nadaljnji primeri v tem razdelku srednjega spola in pomenijo 'jajce'.

V stari grščini jon.-at. $\phi\acute{o}\nu$ dovoljuje rekonstrukcijo bodisi z bodisi brez Sieversovega zakona (torej $*\bar{o}\mu\acute{i}i\omicron m$ ali $*\bar{o}\mu\grave{i}i\omicron m$), lezb. $\omega\acute{i}\tau\omicron\nu$ izključno varianto s Sieversovim zakonom, medtem ko sta bolj problematični obliki $\omega\epsilon\omicron\nu$ (Epiharmos, Ibikos, Semonides idr.) in $\omega\beta\epsilon\alpha$ 'jajca' (grafično za $*\omega\beta\epsilon\alpha$; $\omega\beta\epsilon\alpha$ · $\tau\grave{\alpha}$ $\omega\acute{\alpha}$. Ἀργεῖοι , Hesihios), ki kažeta na izhodiščno $*\bar{o}\mu\epsilon\grave{i}i\omicron m$ (Beekes 2010: 1681; Chantraine 1999₂: 1303; Frisk 1970: 1150). Sicer je teoretično mogoče, da je tudi lezb. $\omega\acute{i}\tau\omicron\nu$ le varianta oblike $\omega\epsilon\omicron\nu$ (torej sekundarno iz $*\bar{o}\mu\epsilon\grave{i}i\omicron m$), saj sta namreč v eolščini sufiksa - $\iota\omicron$ - in - $\epsilon\omicron$ - sinhrono zamenljiva (tako npr. $\acute{o}\sigma\tau\iota\omicron\nu$ poleg etimološko primarnejšega $\acute{o}\sigma\tau\acute{\epsilon}\omicron\nu$ 'kost') (Zair 2011: 293). Po tej razlagi bi torej te oblike izvajali iz izhodišča $*\bar{o}\mu\epsilon\grave{i}i\omicron-$, kar bi lahko odražalo prestrukturacijo i-jevske osnove v tematsko. Obratno bi sicer lahko tudi ravno sinhrono vzpostavljena zamenljivost teh sufiksalskih delov služila kot vzgib za sekundarni nastanek oblik $\omega\epsilon\omicron\nu$ in $\omega\beta\epsilon\alpha$ poleg $\omega\acute{i}\tau\omicron\nu$ (torej iz prvotne $*\bar{o}\mu\acute{i}i\omicron m$). Temu izhodišču bi lahko pridružili tudi jon.-at. $\phi\acute{o}\nu$, saj je diakritični zapis jote subskriptum pravzaprav stvar kasnejše redakcije in torej ne preprečuje trizložne interpretacije s Sieversovim zakonom. A v takšni obliki problem ostaja Wheelerjev zakon, v daktilskem zaporedju $*\bar{o}\mu\acute{i}i\omicron\acute{o}m$ bi namreč pričakovali naglasni umik na $*\bar{o}\mu\acute{i}i\omicron m$, ki pa ni izpričan. Barber (2013: 97 s.) tako predlaga kasnejšo devokalizacijo v obliki $*\bar{o}\mu\acute{i}i\omicron m$ kot $*\bar{o}\mu\acute{i}\acute{o}m$, v kateri je bila morfemska meja najprej sinhrono ohranjena (ob identificirani sorodnosti z $\alpha\iota\epsilon\tau\acute{o}\varsigma$ 'ptica' in morda tudi $\omicron\iota\omega\nu\acute{o}\varsigma$ 'ujeda'), nato pa devokalizirana v $*\bar{o}\mu\acute{i}\acute{o}m$ (podobno npr. $\tau\acute{\eta}\mu\epsilon\rho\nu/\sigma\acute{\eta}\mu\epsilon\rho\nu$ < $*ki\text{-}\bar{a}meron$ (Barber 2013: 381)). Vendar pa navedena sinhrono prepoznana sorodnost teh besed ni očitna, Zair (2011: 303) zato predlaga, da je Wheelerjev zakon deloval pred Sieversovim, ta pa pred Osthoffovim; to se sklada s podatki, ki kažejo, da je Wheelerjev zakon deloval zelo zgodaj v zgodovini stare grščine (Probert 2006: 95 s.), Osthoffov pa pozno (Barber 2013: 97). Sieversov zakon je sicer v stari grščini ohranjen le v omejenem obsegu, ki res kaže, da je moral delovati zgodaj v njeni zgodovini, ostanki njegovega delovanja pa so vidni le v sinhrono transparentnih sufiksalskih tvorbah (Barber 2013: 377–79). Prav tako bi se obliko $*\bar{o}\mu\acute{i}i\omicron m$ iz $*\bar{o}\mu\grave{i}i\omicron m$ dalo pojasniti tudi z menjavo sufiksa $*\text{-}\bar{j}e/o\text{-}$ z $*\text{-}\bar{i}je/o\text{-}$, ki je v stari grščini mnogo bolj produktiven (Barber 2013: 97). Čeprav se torej zdi bolj enostavno predpostavljati izhodišče, ki odraža Sieversovo varianto, pa se izpričane oblike da pojasniti tudi s prestrukturacijami v

bolj produktivne morfološke kategorije. Takšne razlage prav tako pojasnijo, zakaj dolg vzglasni vokal ni skrajšan po Osthoffovem zakonu.⁸

Lat. *ōvum* lahko nadaljuje **ōuom* (de Vaan 2008: 438; Ernout in Meillet 2001₄: 472; za romanske oblike glej predhodno poglavje), saj je – glede na to, da drugih primerov odrazov pide. sklopa **-uī-* v latinščini ni – v danem primeru mogoče predpostaviti ali asimilacijo ali izpad **i* (**ōuīom* > (**ōuuom* >) **ōuom*) – še pred delovanjem Osthoffovega zakona (Zair 2011: 292, 298). Težave sicer na prvi pogled povzročata tudi Thurneysen-Havetov zakon, ki predvideva razvoj **ōūV* > **āūV* (prim. lat. *octāvus* 'osmi' < pide. **h₂ok̑toh₁-u-o-*) (Schindler 1969: 161; Sihler 1995: 44), a kot pojasni Vine (2006), če upoštevamo, da je glasovni zakon deloval v najzgodnejšem praitalskem obdobju, ko je naglas bil še leksikalen, lahko razlaga, da je ta sprememba delovala le v nenaglašanih zlogih, preprosto pojasni, zakaj te spremembe v tej besedi ni videti.⁹

V germanščini krim. got. pl. *ada*, stnord., fer., elfd. *egg*, stang. *æg*, zfriz. *aai*, stsaš., niz., stvnem. *ei* vodijo k rekonstrukciji pger. **aijam* iz **ōuīom* – po delovanju Osthoffovega zakona (> **ōuīom*), zaradi katerega nato tudi ni pojava Sieversovega zakona (pojava si v germanščini relativnokronološko sledita, prehod **o* > **a* pa je mlajši od Osthoffovega zakona; za relativno kronologijo gl. Repanšek 2018), in asimilaciji **u* na sledeči **i* (Zair 2011: 303). Drugače Kroonen (2013: 17), ki predpostavlja izpad **u* za **ō* (kar tudi v tej razlagi prepreči nastanek pogoja za Sieversov zakon), prednagla-

8 Razlaga, da bi bil sklop **-uī-* imun na Osthoffov zakon, je povsem *ad hoc* in zato težko sprejemljiva, pričujoča beseda bi namreč služila kot edini zanesljivi primer tega pojava (Barber 2013: 97).

9 Drugače Sihler (1995: 44), ki v obravnavi spremembe **ouV* > **auV* njeno „sporadično“ naravo pojasnjuje z razlago, da gre v primerih, ki jo izkazujejo, pravzaprav za posledice analogije, ki je rezultat glasovne spremembe, ki je prvotno potekala v dolgovokalnem okolju: **ōūV* > **āūV*, vnesla v sorodne besede, tako npr. *faveō* 'naklonjen sem', prvotno 'grejem', ob *foveō* zaradi perfekta *fāvī*. V primeru lat. *ōvum* Sihler sledi Schindlerjevi (1969: 161) razlagi, ki to besedo pojasnjuje kot odraz **ōom* < **ōjom* (< **ōijom*) < **ōuīom*, z implicirano interkalacijo glasu [u] – ki pa bi kasneje sicer ponovno izpadel. Sicer bi v takšnem razvoju pričakovali kontrakcijo **ōom* > **ōm* (prim. Sihler 1995: 83), vendar pa bi lahko ohranitev oblike oz. zapolnitev hiata z [u] spodbudila težnja po intraparadigmatski transparentnosti osnove. V vsakem primeru bi moral biti ta proces izpeljan zgodaj, še preden je delovalo pravilo *vocalis ante vocalem corripitur*; kasnejše romanske oblike sicer izpričujejo kračino, a že zgodnje skrajšanje ne more pojasniti dolžine, ki jo zahteva latinščina klasičnega obdobja.

sno skrajšanje **ō* > **ǫ* in geminacijo **-i-* > **-ii-*, pogoj za katero prepozna v sledečem naglasu, torej **ōuīóm* > **ōióm* > **ǫióm* > **oīióm*.

V okviru keltščine so izpričani stvaliž. *ui*, srvaliž. *wy* m., srbret. *uy*, bret. *ui* m., stkorn. *uy*, srkorn. *oy*, ki kažejo na pkelt. **āuīom* < **ōuīom* (Matasović 2009: 50), z regularnim britanskokeltskim prehodom zaporedja **āuīo-* > **ǫi-* in posledičnim sovpadom z refleksi zaporedja **āio-*, kar torej teoretično dovoljuje tudi predstopnjo brez **u* (Schrijver 1995: 299–302).¹⁰ Stir. *og* (z Gsg. *ugae*, Dsg. *uig*, kar kaže na sigmatsko osnovo **ug-os-/ug-es-*) zagotovo ni sorodno (Matasović 2009: 50; LÉIA-O).

V slovanščini najdemo osrj. *jáje*, gluž. *jejo*, *wejo*, dluž. *jajo*, polab. *joji*, polj. *jaje* (nar. *jajo*), slovin. *jājā*, češ. nar. morav. *jajo*, slš. nar. *jajo*, *vajo*, ukr. nar. *aūo* iz psl. **aje* < **ōióm*. Iz iste osnove je tudi sln. pridevnik *jájen*, ostale besede s pomenom 'jajce' v slovanskih jezikih pa se izvajajo iz sufiksalne tvorbe **ajbce* (Trubačev 1974: 61–63; Sławski 1974: 153; Bezlaj 1977: 218). Pri izvajanju iz izhodišča **ōuīom* bi bilo treba nastaviti že zgodnjo poenostavitev sklopa, sicer bi namreč pričakovali monoftongizacijo u-jevskega diftonga v praslovanščini (prim. Šekli 2014: 232, 238–42).

Glede alb. tosk. *ve* f. Zair (2011: 292) sledi Schindlerju (1969: 161), ki povzema Hampovo razlago, po kateri bi lahko ta oblika odražala izvorno množinske oblike **āiā*, **āuīā* ali **āuīiā*, po glasovni spremembi **ōu-* > **āu-*, torej iz predstopnje **ōuīā* ali **ōuīiā*. Vendar pa Orel (1998: 497; 2000: 36 s.) nastavlja razvoj tosk. **vae* > *ve*, geg. **voe* > *vo*, takšno korespondenco v vzglasju pa identificira kot značilnost izposojenk, zato kot vir predlaga lat. *ōvum* (enako npr. lat. *oleum* > tosk. *vaj*, geg. *voj* 'olje', lat. *orphanus* 'sirota' > tosk. *varfēr*, geg. *vorfēn* 'reven'). Razvoj v geg. **vo* in tosk. **va* v procesu vzglasne diftongizacije pa je pravzaprav regularen v primeru praalbanskega naglašenege **ó*, ki se je v zaprtem zlogu pred nazalom, likvido ali **j* podaljšal. Vir takega praalbanskega **o* je poleg popide. **ā* in **ē* tudi **o* v latinskih izposojenkah. Tak isti sekundarno dolgi **ō*, ki ima nato enak ra-

¹⁰ Glede na enak razvoj pkelt. **māiūs* > pbrit. **māiīh* > valiž. *mwy* 'več(ji)' bi lahko predpostavili že zgodnejši odpad oz. asimilacijo **u*, ki bi tako razrešila tudi problem naddolgega zloga, čeprav vzporeden primer, srvaliž. *wyr* 'vnuk', stir. *ogam*. Gsg. *AVI* 'vnuk, naslednik' < **āuīo-*, kaže, da je v vsakem primeru enak odraz dalo tudi naddolgo zaporedje glasov z **u* (Schrijver 1995: 299–302).

zvoj, nastane tudi po kontrakciji v zaporedjih $*o\ddot{e} < *ā/ējā/ō$. Če drži Hampov predlog, da bi bilo za albansčino treba predpostaviti zgodnje razokroženje $*ōu- > *āu-$ (tj. še pred prestrukturacijo praalbanskega vokalnega sistema), je povsem mogoče nastavljeni tudi prajezično izhodišče. V primeru, da v taki obliki Sieversov zakon ne bi deloval, lahko predpostavljamo razvoj $*ōujā > *āujā > *āijā > *āiā > *ōē > *ō$ (regularna kontrakcija) $> *vo \sim *va + *-ēn > \text{stgeg. } voe \text{ oz. } *vo \sim *va + *-jā > \text{stgeg. } voe$ (prim. odraz *-e* za NApl. n. *jō*-osnov). Če je razvoj vendarle treba predvideti z delovanjem Sieversovega zakona, pa bi bilo iz predlaganega praindoevropskega izhodišča do albanskega sinhrono izpričanega gradiva mogoče priti le pod predpostavko, da se je tudi v medglasju zaporedje $*o\ddot{e}$ (tj. po regularnem odpadu $*u$ v medglasju) razvilo enako kot v izglasju: $*ōujā > *āujā > *oujē > *ōe > voe$.

V arm. *jow* se nepričakovani vzglasni *j*- navadno razlaga s pomočjo sporadične anticipacijske proteze $*jō(u)jom < *ō(u)jom$, vendar pa je ta rešitev precej *ad hoc*, problematična pa je tudi zato, ker niti odraz *j*- za $*j$ - ni pričakovan.¹¹ Razlaga s protezo tako ne zadosti, izvor pa je torej verjetno treba iskati drugje (tako npr. Olsen 1999: 54, ki podaja možen izvor v pide. $*g^hu-to-m$, sorodno s stnord. *gjóta hrögnum* 'ikre, mrest', lat. *fundō* v pomenu 'ustvariti, (po)roditi').

Na podlagi predstopenj, iz katerih je treba izvajati gradivo, izpričano po posameznih jezikovnih vejah, lahko nastavimo rekonstrukcijo popide. $*ōujōm$, v kateri je naddolg zlog in sklop dveh polvokalov povzročil različne vrste poenostavitev:

11 Za pide. vzglasni $*j$ - v armensčini sicer enoten odraz ni jasno določljiv: navadno se predpostavlja *j*- (Meillet 1936: 51 s.; Minshall 1955; prim. Martirosyan 2009: 556, 706, ki v glavnem podpornem primeru za ta odraz vidi iranski vpliv) ali pa *ǰ*- (Martirosyan 2009: 706; Minshall 1955). Edini drugi primer vzglasnega *j*- iz $*j$ - se razlaga s pomočjo asimilacije: DAL 2. pl. os. zaim. *jez* $< *jeji < *jeji < *je-g^hi$ (Minshall 1955: 500), čeprav tudi ta etimologija ni zanesljiva (prim. Olsen 1999: 54, ki navaja Pedersenovo razlago, ki ta zaimek primerja s stind. *yūyām*, in tako v *jow* in *jez* vidi primera odrazov za $*jVj$ -, čeprav v tej razlagi ni jasen niti medvokalni odraz $*j$ - kot $*j$ - $> -z$ niti njegova prisotnost v enem ter odsotnost v drugem primeru; iz drugega izhodišča kot Minshall, a prav tako z asimilacijo pa ta zaimek razlaga Katz (1998: 188–93), ki v njem vidi razvoj $*s-ue-g^hi > *sg^he-g^hi > jez$ (s predhodno aferezo $*us-ue > *s-ue$). Poleg teh odrazov se na prvi pogled pojavlja tudi razvoj $*j$ - $> l$ - (*leard* 'jetra' $<< *Hjēk^r(t)$, *luc* 'jarrem' $<< *jugom$), a gre pri tem verjetno za vpliv pomensko sorodnih besed z vzglasnim *l*- (Martirosyan 2009: 307, 316 s., 707).

- bodisi brez bodisi s Sieversovim zakonom v stari grščini (v slednjem primeru šele po delovanju Wheelerjevega zakona, tako da do naglasnega umika ni prišlo: $*\delta_{\mu}i\acute{o}m > *\delta_{\mu}ij\acute{o}m$), obliko s Sieversovim zakonom pa dovoljujeta – ne pa tudi zahtevata – še keltščina¹² in albanščina;
- v keltščini sicer naddolg zlog ni bil razrešen s skrajšanjem dolgega $*\bar{o}$ in če ga ni odpravila Sieversova varianta – katere odraz bi sicer bil kasneje eliminiran ($*\delta_{\mu}i\acute{o}m > *\delta_{\mu}ij\acute{o}m >> *\bar{a}_{\mu}i\acute{o}m > *\bar{s}_{\mu}i\acute{o}m > *\bar{s}_{\mu}i\acute{o}m$)¹³ –, je lahko prišlo ali do že zgodnejše asimilacije oz. odpada $*\mu$ ($*\delta_{\mu}i\acute{o}m > (*\delta_{ij}\acute{o}m >) *\bar{o}_{\mu}i\acute{o}m > *\bar{a}_{\mu}i\acute{o}m > *\bar{s}_{\mu}i\acute{o}m$) ali pa se je ohranil nerazrešen;
- možnost zgodnje asimilacije oz. odpada $*\mu$ ($*\delta_{\mu}i\acute{o}m > (*\delta_{ij}\acute{o}m >) *\bar{o}_{\mu}i\acute{o}m$) poleg keltščine dopuščajo tudi iranščina (manj ugodno), latinščina (manj ugodno) in germanščina (možno; s kasnejšim prednaglasnim skrajšanjem $*\bar{o}$ in geminacijo $*j$), v slovanščini pa je to edina predlagana razlaga; alternativne razlage so:
 - v iranščini s fuzijo polvokalov, ki je preprečila delovanje Sieversovega zakona in ki pojasni različne reflekse: $*\delta_{\mu}i\acute{o}m > (*\delta_{yy}\acute{o}m >) *\bar{o}_{\mu}y\acute{o}m > *\bar{o}_{\mu}i\acute{o}m$, $*\delta_{\mu}i\acute{o}m > *\bar{a}_{\mu}i\acute{o}m$, $*\bar{a}_{\mu}i\acute{o}m$;
 - v germanščini s skrajšanjem po Osthoffovem zakonu in šele kasnejšo asimilacijo (in ne odpadom): $*\delta_{\mu}i\acute{o}m > *\delta_{\mu}ij\acute{o}m > *\delta_{ij}\acute{o}m$;
 - v latinščini z asimilacijo oz. izpadom $*j$: $*\delta_{\mu}i\acute{o}m > (*\delta_{\mu}i\acute{o}m >) *\bar{o}_{\mu}i\acute{o}m$.

Čeprav bi bilo na podlagi možnosti, ki jo dopušča večina jezikovnih vej, atraktivno predpostaviti spremembo $*\delta_{\mu}i > *\bar{o}_{\mu}i$ že za pozno praindoevropsčino, pa tako možen odraz s Sieversovim zakonom v stari grščini kot tudi povsem možne alternativne razlage v iranščini, latinščini in germanščini nakazujejo, da se je $*\mu$ v tej besedi ohranjal vsaj še v zgodnjih prajezičnih stopnjah posameznih jezikovnih vej.

12 V keltščini se zdi, da so bili morebitni odrazi Sieversovega zakona prekriani s kasnejšimi spremembami, ki so zabrisale nekdanje razmerje med odrazi $*-Cij-$ in $*-Ci-$ (Schrijver 1995: 280–89).

13 Vendar pa glasovno okolje v katerem se pojavlja sklop $*-ui-$ nasproti zaporedju $*-ij-$ v britanski keltščini ni jasno, prim. valiž. *newydd* 'nov' < $*nouijio-$ < $*neuio-$ in srvaliž. *asswy* 'lev' < $*ad-souio-$, srvaliž. *teneu* 'tanek, suh' < $*tanauio-$ (Schrijver 1995: 280–89).

Sieversov zakon

Sieversov zakon, v skadu s katerim naj bi pide. $*\tilde{i}$ in $*\tilde{u}$ za naddolgimi zlogi ($*C\tilde{V}C_\sigma$, $*CVCC_\sigma$) pred seboj replicirala svoji zložni varianti $*i\tilde{i}$ in $*u\tilde{u}$, je bil produktiven v indoiranščini, germanščini,¹⁴ sledove pa kaže tudi v stari grščini, hetitsčini¹⁵ in morda latinščini; v nekaterih indoevropskih vejah so kasnejši procesi lahko zabrisali sledi njegovih odrazov (gl. npr. obravnavo keltske oblike na str. 22 s.). Sieversovemu zakonu tipološko podoben proces, po katerem se je $*\tilde{a}$ vstavil pred katerikoli rezonant za naddolгим zlogom, je deloval tudi v toharščini (Zair 2011: 299–303). Kljub relativno veliki razširjenosti tega procesa v indoevropskem svetu pa očitno neodvisno nastali toharski primer, različni pogoji za to glasovno spremembo¹⁶ in drugačna relativna kronologija delovanja zakona v odnosu do drugih glasovnih zakonov v posameznih jezikovnih družinah¹⁷ kažejo, da je to verjetno vendarle bil proces, ki je deloval šele znotraj posameznih jezikovnih vej in tako ni bil praindoevropske starosti (Zair 2011: 302; Sihler 1995: 175 s.; podobno npr. Osthoffov zakon).

Obstajajo sicer poskusi, ki v Sieversovem zakonu vendarle vidijo indoevropsko dediščino, Byrd (2015: 183–207) tako predlaga, da je Sieversov zakon rezultat praindoevropskega glasovnega pravila, ki je delovalo na postleksikalni ravni (primerljivega npr. z izglasnim onezvenečenjem, ki je tipološko zelo pogost pojav), ki se je nato v posameznih indoevropskih vejah izgubil, leksikaliziral ali nadaljeval kot produktiven proces (lahko tudi z drugačnim glasovnim pogojevanjem), prvotni proces pa je deloval na sufiksni strukturi $*-RV-$ za naddolgimi zlogi. V bolj klasični obliki, a prav tako s predlogom, da gre za pravilo, ki je delovalo na postleksikalni ravni, tudi že Ringe (2006: 118–22). Takšna razlaga sicer lahko razloži različno pogojevanje zakona v posameznih jezikovnih družinah,

14 Kjer je deloval tudi obraten proces, ki je zaporedji $*i\tilde{i}$ in $*u\tilde{u}$ za nenaddolgimi zlogi spremenil v $*\tilde{i}$ in $*\tilde{u}$ – t. i. „anti-Sieversov“ zakon.

15 To se v hetitskem gradivu lahko identificira v nekaterih zaporedjih $-um-$ < $*-u\tilde{u}-$. Zaporedja pisana $-u\tilde{u}-$ so sicer nastala kasneje, v okviru internohetitske variante Sieversovega pravila (Furlan 2016/2017).

16 Prim. ved. *mátsya-* 'riba', kjer skop dveh obstruentov prepreči delovanje zakona, proti got. *wahseip* 'raste' < $*u\tilde{a}hsii\tilde{i}p$, kjer takšne omejitve ni (Zair 2011: 302).

17 Po relativni kronologiji, ki jo predpostavlja Zair (2011: 303) bi moral Sieversov zakon v stari grščini delovati šele po delovanju Wheelerjevega zakona in pred Osthoffovim, medtem ko je v germanščini Osthoffov zakon deloval pred Sieversovim (glede slednjega sicer drugače Kroonen, gl. zgoraj). V indoiranščini prav obravnavana beseda kaže, da je Sieversov zakon postal produktiven šele po poenostavitvi izvirne oblike $*\tilde{o}u\tilde{i}om$ (bodisi s fuzijo bodisi z izpadom $*\tilde{u}$, če privzamemo, da so mlajše iranske oblike sekundarnega nastanka).

pa tudi njegovo izgubo oz. leksikalizacijo v le-teh, bolj problematična pa je relativna kronologija, vsaj v stari grščini in iranščini bi namreč v primeru besede 'jajce' morali predpostaviti stopnjo, ko Sieversov zakon nekaj časa ni deloval,¹⁸ takšna prekinitev v delovanju pa bi bila tipološko zelo ne- navadna in (glede na implicirano kasnejšo ponovno vzpostavitev) predvsem nemotivirana.

Po drugi strani pa interpretacija Sieversovega zakona kot le ene izmed strategij, ki so jih posamezni indoevropski jeziki izbrali, da so preprečili obstoj naddolgega zloga, povsem zadovoljivo pojasni situacijo, ki jo izkazujejo posameznojezično precej raznoliki odrazi prvotno očitno glasovno dokaj težavne praoblike; teh strategij je, kot kaže obravnavana beseda, očitno več – na to poleg samega naddolgega zloga gotovo vpliva tudi ne prav pogost sklop polvokalov **ui*, ki ponuja še dodatne možnosti (npr. različne vrste asimilacij enega ali obeh segmentov oz. odpad le enega izmed njiju). Vsekakor velja, da tako kot glasovno neizjemni odrazi vodijo h glasovno neizjemnim praoblikam, tudi ni presenetljivo, da glasovno izjemni odrazi vodijo h glasovno izjemnim praoblikam.

Praindoevropska rekonstrukcija

Nastavljena popide. oblika **ōuiom* ustreza predlaganim praindoevropskim rekonstrukcijam, ki 'jajce' povezujejo z besedo za ptico:

- že od Boppa in Brugmanna naprej velja razlaga besede kot vrddhirane tvorbe s sicer neobičajnim o-jevskim vokalizmom: **h₂ōuiom* 'jajce' < *'kar pripada ptici' (Zair 2011: 297);
- Meillet se sprašuje, ali je bil morda v jezikih, ki ga izkazujejo, **u* v besedo vpeljan po ljudskoetimološki naslonitvi na besedo za ptico (prvotno najbrž **h₂óu-i-/h₂éu-i-*, gl. „'Jajce' in 'ptica'“ na str. 31–36; to ustreza predlaringalističnima rekonstrukcijama **oui-* oz. **ui-*), prvotna oblika, ki jo izkazujejo drugi jeziki, pa je torej dejansko bila **ōiom* (Ernout in Meillet 2001₄: 472; Schindler 1969: 165);
- Schindlerjev (1969) predlog pa v tej besedi vidi predložno zloženko: **ō-Huiom* 'jajce' < *'kar je pri ptici'.

18 Da bi namreč lahko razložili, zakaj oblika ni bila podvržena Wheelerjevemu zakonu v stari grščini oz. ne odraža Sieversove variante, ampak fuzijo/odpad segmenta v iranščini.

Meilletov (Ernout in Meillet 2001a: 472) predlog, ki ga je spodbudila odsotnost odraza **u* v germanščini in slovanščini, privzema pa ga kasneje tudi Darms (po Zair 2011: 296 s.), naleti na težave ne le zaradi pomanjkljivo motivirane preureditve, obliki **ōiom* in **auis* si namreč vendarle nista toliko podobni, da bi bila takšna sprememba verjetna, ampak tudi ker so interpretacije z ljudsko etimologijo nezanesljive in so lahko šele zadnja rešilna bilka, ko odpovejo vse ostale možnosti razlage (Zair 2011: 296 s.).¹⁹ Poleg tega bi glede na današnje razumevanje strukture indoevropskega korena in po spoznanjih laringalne teorije lahko takšno rekonstrukcijo posodobili v **HoH̥iom*, v kateri pa problematično postane tudi ozloženje ljudskoetimološko preurejene oblike (>> **HoHu̯iom* ali **Ho-uH̥iom*), v kateri v nobenem primeru ne bi nastal dolg vokal, ki ga izpričujeta starogrška in latinska oblika. V položaju med dvema zložnima elementoma namreč laringal nikoli ne povzroči podaljšanja vokala pred seboj, posledica njegovega odpada je le hiat, ki je nato razrešen ali z izgubo zložnosti sledečega elementa (tako v primeru rezonantov – vključno s polvokali, ki nato tvorijo diftongialno zaporedje) ali s kontrakcijo obeh vokalov (Lindeman 1987: 44–48),²⁰ v položaju med **u* in **i* pa bi izginil v skladu z bodisi Pinaultovim zakonom (*-*CH̥i*- > *-*C̥i*-) bodisi de Saussurjevim efektom (tako *-*oRH*- > *-*oR*- kot *-*HRO*- > *-*Ro*-; glede pričakovane ohranitve laringala v obliki **HoHu̯iom* v iranščini pa gl. tudi obravnavo Schindlerjevega predloga spodaj).

Schindler (1969) je nov predlog rekonstrukcije podal zaradi problematične odsotnosti Sieversovega zakona, ki se kaže le v stari grščini (in eventualno keltščini ter albanščini), drugje pa sledov o njem kljub pričakovanjem ni. Rekonstrukcijo, ki jo predlaga: **ō-Hu̯iom* 'jajce' < *'kar je pri ptici', je mogoče problematizirati po semantični plati, 'jajce' namreč na prvi pogled sicer morda res ustreza pomenu 'kar je pri ptici', toda lokacijski odnos jajca in ptice je precej nenavaden, če upoštevamo, da v indoevropsčini obstaja mnogo načinov za izražanje pripadnosti, ki bi odnosu med besedama veliko bolje ustrezala; uporaba substantivizirane univerbizirane predložne zveze bi zato morala biti bolj motivirana. Nadaljnji problemi pa se pojavljajo tudi pri glasovni podobi predlaganega prajezičnega

19 Tudi prajezična umestitev Sieversovega zakona v tej razlagi ostaja problematična, v preurejeni obliki, v kateri bi moral delovati (**ōu̯iom* > **ōui̯iom*), namreč ostajajo problemi z relativno kronologijo v stari grščini, po razlagi, ki latinski odraz izvaja iz predstopnje **ōuom* pa je – ironično – težko pojasnljiv celo medvokalni **u*.

20 Celó v primeru sicer nepričakovanega ozloženja **HoHu̯iom* bi pričakovali odpad laringala brez podaljšave vokala po pravilu *Wetter* (*-*VHTRV*- > *-*VTRV*-).

izhodišča: Schindler namreč predpostavlja že prajezično izgubo laringala v medvokalni legi, čeprav je znano, da so se tudi v tem položaju vsaj v indoiranščini laringali ohranili še sorazmerno dolgo, o čemer priča npr. dvozložno branje nekaterih dolgih vokalov v vedščini in avestijščini, ki so nastali po kontrakciji po odpadu laringala (tako npr. ved. *vā_ata-*, mlav. *vā_ata-* < pide. **h₂ueh₁nto-* 'veter') (Mayrhofer 1986: 124). Obenem pa se njegova rekonstrukcija še vedno sooča s težavo, da se v nekaterih jezikih pojavlja le **u*, v drugih pa le **i*, ter se mora tako kot tradicionalna razlaga zatekati k posebnim glasovnim spremembam, ki jim (zaradi izjemnega glasovnega okolja) drugje v praindoevropsčini ni paralele (npr. zgodnji odpad **u* za **ō*). Nastavljanje takšne oblike v izogib prajezični aplikaciji Sieversovega zakona pa je tudi nesmiselno, v vsakem primeru bi namreč na neki točki morala obstajati vmesna oblika, v kateri bi Sieversov zakon moral delovati, če bi res bil prajezične starosti.²¹ To ponovno kaže, da je kontinuiteta Sieversovega zakona v kakršnikoli rekonstrukciji praindoevropske besede 'jajce' nekompatibilna z njenim kontinuiranim obstojem v indoevropskih jezikih (Zair 2011: 293–96). Poleg tega velja opozoriti tudi, da se predlog **ō* 'pri, blizu' z dolžino pojavlja le v indoiranščini, sicer pa se praviloma pojavlja s kračino in se ga dandanes natančneje rekonstruira kot **h₂o* (LIPP: 323–34 (še posebej 330, op. 37); Zair 2011: 294 s.).²² Posodobljena rekonstrukcija **h₂o-h₂u_iom* pa se sooča z enakim problemom kot že Meilletova, ker ozloženje ne omogoča nastanka dolgega vokala, o katerem pa seveda pričajo vsi podedovani odrazi te besede.

Po tradicionalni rekonstrukciji se v praindoevropski besedi 'jajce' prepoznava vrddhirano in tematizirano tvorbo iz besede za ptico, tj. **h₂ō_ui_om*, prvotno 'kar pripada ptici', kar je semantično povsem

21 Če se po tem pravilu predpostavlja razvoj **ō_u > *ō*, bi se moralo hkrati predvideti tudi odpravo hiata (kjub temu da pa je obenem prav nasprotno predviden že zgodnji odpad laringala) in – na neki točki – obstoj oblike **ō_ui_om*, v kateri bi moral takoj delovati Sieversov zakon, če bi bil splošno praindoevropsko glasovno pravilo. Če pa je sprememba **ō_u > *ō* spodbudilo ravno izogibanje nastanku naddolgega zloga, pa bi to pomenilo, da Sieversov zakon očitno ni bil edina možna strategija v takšnem glasovnem okolju in da ga ne moremo jemati kot splošno veljavni glasovni zakon. To, da je Sieversov zakon le ena od strategij za izogibanje naddolgim zlogom, pa je treba upoštevati v vseh predlaganih poskusih razlage te besede (gl. „Sieversov zakon“ zgoraj), tako da ta razlaga v tem pogledu ne ponuja boljših rešitev kot tradicionalna – morda le poskus obrazložitve njegovega poznega delovanja (ker je hiat v Schindlerjevi razlagi propadel zelo pozno), ki pa je težaven zaradi predpostavljenega zgodnjega odpada laringala. V posodobljeni rekonstrukciji (gl. v nadaljevanju) bi sicer lahko nastavili sporadično disimilacijo **h₂o_hu_iom*, kjer pa je **o* seveda kratek in ne pojasni izpričane dolžine.

22 Dolžino v stari indijščini LIPP (326, op. 19) zaradi primerov, ki zahtevajo dvozložno branje v Rgvedi, razlaga s podvojeno obliko **h₂o h₂o/e*.

ustrezno, sploh če upoštevamo, da je to lahko prvotno bil pridevnik k neizpričani izvorni besedi za jajce, ki je to besedo nato v celoti nadomestil (prim. lat. *ficātum* 'polnjen s figami', katerega odrazi v romanskih jezikih pomenijo 'jetra') (Hyllested po Zair 2011: 297). Formalno pa ta rekonstrukcija predstavlja nekaj težav: že obravnavni problem Sieversovega zakona in poenostavitve sklopa **ui* za dolgim vokalom (gl. „Sieversov zakon“ na str. 25–27) ter o-jevsko barva vrddhiranega vokala. Vrddhi, najizraziteje produktiven v indoiranščini (od tod tudi ime: stind. *vṛddhi-* f. 'rast', kasneje tudi 'podaljšana stopnja vokala'), je bil prajezični besedotvorni proces za tvorbo pripadnostnih pridevniških izpeljank preko vnosa polne prevojne stopnje v korenski vokalizem (pri čemer je že obstoječi polnprevojni vokalizem podaljšan, iz ničte prevojne stopnje pa nastane polna), ki ga v (običajno leksikaliziranih) sledovih izkazujejo tudi drugi indoevropski jeziki (Zair 2011: 297; NIL: *passim*; o staroindijskem vrddhiju Wackernagel in Debrunner 1954: 103–36). Običajne so vrddhirane tvorbe iz šibke osnove, pa tudi iz osnove z e-jevsko prevojno stopnjo, vrddhi v osnovah z o-jevskim vokalizmom pa je redek, a se pojavlja npr. v izpeljanki iz praindoevropske besede za ovco: stgr. *ῶα*, *ῶα* 'ovčja koža; rob' < **ōuīā* (besedi 'ovca' in 'ptica' sta sicer slučajno homofoni, gl. „Jajce' in 'ptica“ na str. 31–36)²³ – ta vrddhirana oblika z o-jevskim vokalizmom mora gotovo biti prajezična dediščina, saj v stari grščini vrddhi ni sinhrono produktiven proces –, več primerov pa je v germanščini, npr. pger. **mōra-* 'močvirje' < **mōr-ó-* iz pide. **mór-/mér-* prvotno 'mrtev', preneseno pa se nanaša na stoječo vodo (Darms 1978, ta primer: 159–66). Primere vrddhija z o-jevskim vokalizmom se torej da najti, četudi je, kot se zdi, zelo redek (Zair 2011: 298 s.; NIL: 335–39, predvsem 336, op. 1, in 338, op. 19). Vsekakor pa velja, da vrddhirana tvorba, ki v korenu izkazuje o-jevsko prevojno stopnjo, opozarja na besedotvorno podstavo, ki pripada akrostatični akcentsko-prevojni paradigmi tipa I (**o/e*).

Prednosti in problemi, ki jih predstavljajo posamezni etimološki predlogi, so torej naslednji:

23 Darms (1978: 322–24) besedo 'ovca' rekonstruira kot **h₃e_u-i-*, z vrddhirano tvorbo **h₃ē_ueh₂*, a lik. *xawa-* c., in toh. B *ā_v* f. 'ovca' kaže, da v vzglasju ni stal **h₃* ampak **h₂*, ker v likijščini vzglasni **h₃*- regularno odpade, toharska oblika pa kaže na a-jevsko in ne o-jevsko obarvanje (Zair 2011: 298 s., ki sicer navaja tudi ved. *ávi-* f. 'ovca', ki nima podaljšave po Brugmannovem zakonu, a če privzamemo razlago, da je Brugmannov zakon deloval le na pododovanem **o*, ne pa tudi na laringalno obarvanem **h₃e* > **h₃o*, to ni ustrezen primer (Lubotsky 1990)).

- Meilletov: bolje razloži oblike brez **u*; zaradi drugačnega ozloženja v posodobljeni laringalistični razlagi korena pa je takšna rešitev dejansko nemogoča; razlike v glasovni podobi besed 'jajce' in 'ptica' hkrati pomenijo, da je slabo motivirano tudi preoblikovanje na podlagi morebitne ljudskoetimološke naslonitve;
- Schindlerjev: ob privzemanju možnosti, da je Sieversov zakon že prajezičen proces, s šele zelo pozno pojavitvijo glasovnega okolja, v katerem bi načeloma moral delovati, bolje pojasni, zakaj ga večina odrazov v indoevropskih jezikih ne izkazuje; kljub temu še vedno predpostavlja sicer pozno razvojno obliko besede, v kateri bi moral Sieversov zakon vseeno delovati in se zateka k podobni rešitvi kot tradicionalna razlaga, da pojasni ne le odsotnost Sieversovega zakona, ampak tudi odsotnost **u* (s tem pa pravzaprav izgubi svoj *raison d'être*), prav tako pa problem predstavljata že prajezična izguba laringala v medglasju in pa – verjetno najbolj nepremostljiva težava – neizpodbitno dejstvo, da je v moderni rekonstrukciji pade. predlog **h₂o* 'pri, blizu' treba nastaviti brez dolžine (saj jo izkazuje le njena reduplicirana varianta v indoiranščini);
- tradicionalni: semantično zelo prepričljiv; neobičajen je le o-jevski vokalizem v vrddhirani tvorbi, ki ima malo paralelnih primerov, ob tem pa zahteva tudi, da se Sieversov zakon prepozna kot šele poprajezičen pojav, ki je deloval le v nekaterih indoevropskih jezikovnih vejah.

Zdi se torej, da je kljub nekaterim formalnim posebnostim najbolj ustrezna prav tradicionalna rekonstrukcija.

'Jajce' in 'ptica'

Indoevropska beseda za ptico je neposredno izpričana v indoiranščini, italščini in armenščini, morda v keltščini, od sekundarno motiviranih tvorb pa so za rekonstrukcijo prvotne oblike relevantne le starogrške.

V indoiranščini vedsko gradivo izpričuje paradigmo Nsg. *vís* ~ *vés*, Gsg. *vés*, Asg. *vím*, Npl. *váyas*, Gpl. *vīnám*, Ipl. *víbhīṣ*, DAbpl. *víbhīyas* m. 'ptica', v kateri je variantni Nsg. *vés* nepričakovan. V

iranščini najdemo mlav. *vaii-* m. 'ptica' (Nsg. *vīš*, Asg. *vīm*), ki s svojim Gsg. *vaiiō* opozarja na prvotno mobilnost paradigme.²⁴ Glede na to, da je ved. Nsg. *vēs* oblika brez primerljivega ustreznika in se je ne da razložiti s sekundarnim nastankom v analoškem procesu, je to torej *forma difficilior*; obliko *vīs* se namreč da zlahka pojasniti kot sekundarno po vzoru na druge i-jevske samostalnice (npr. Nsg. *agnīs* ob Gsg. *agnēs* m. 'ogenj'). Ti podatki kažejo na predstopnjo **uoi-* ali **uei-* (Zair 2011: 288; Mayrhofer 1996: 507 s.).

Lat. *avis* f., umbr. Apl. **avif**, **avef**, *auif*, *aeif*, *auuei* 'ptica' z a-jevskim vzglasjem kažeta na predstopnjo **h₂eui-* ali (de Vaan 2008: 65 s.) ali **h₂oui-* s sufikslnim naglasom, ki bi moral biti analoško vnesen iz šibke osnove (gl. že obravnavo Thurneysen-Havetovega zakona v primeru lat. *ōvum* na str. 21 s.).²⁵

V armenščini *haw* 'ptica' kaže odraz vzglasnega laringala **h₂*, ki ga nakazuje tudi a-jevski vokalizem, torej **h₂eui-* (Martirosyan 2009: 398 s., 712; prim. Zair 2011: 289, ki sicer dopušča **h_{2/3}o/eui-*).

Besede za raco v keltščini, srvaliž. *hwyat* in srbret. *houat*, se včasih povezujejo s tem indoevropskim izhodiščem, a vzglasni *h-* tu neizpodbitno kaže na pide. **s-* (Matasović 2009: 50). Ker se je včasih kot sorodno povezovalo tudi het. hapaks *šuuaiš* c. v pomenu 'ptica', je bil eden izmed predlogov, ki bi pojasnili vzglasni *š-*, tudi ta, da gre za obliko s t. i. *s-mobile* (Kimball po Kloekhorst 2008: 917). To bi sicer družilo hetitsko in keltsko gradivo, vendar pa se danes uveljavlja mnenje, da gre v hetitščini najbrž za povsem drugo besedo, in sicer izglagolski samostalniki 'zavrnitev' iz glagola *šuuē/a-*^{mi} 'potisniti stran' (Cohen po Kloekhorst 2008: 917). Oblika z *s-mobile* bi sicer narekovala pide. izhodišče **(s)h₂uoi-*, realizirano kot **suoi-* (po regularnem odpadu laringala v tautosilabičnem zaporedju **sHR-* oz. po de Saussurjevem efektu, odvisno od privzete relativne kronologije njunega

24 A glej obravnavo indoiranskega razvoja spodaj, še posebej op. 35.

25 Čeprav prav Vine (2012 : 565–67) korenski naglas v tej besedi uporablja pri svoji razlagi italskega obrazila Npl. *-īs* (nenaglašenost namreč pogojuje spremembo **-eiV-* > **-ijV-*, ki jo predpostavlja v razvoju **h₂ói-ei-es* > **ói-ij-es* > **ói-īs*).

delovanja)²⁶ ali **h₂uoǵ-* (v obliki brez *s-mobile*), vendar pa izostanek hetitskega podpornega gradiva pomeni, da bi lahko le keltski besedi kazali na takšno izhodišče, ta razlaga pa je zato manj verjetna.

Tudi stgr. αἰετός, at. αἰετός < **aǵetó-* < **auǵi-etó-* m. 'orel' kaže na izhodišče **h₂eui-* (pri derivaciji s sufiksom *-*eto-* gre le za prestrukturacijo in ne za besedotvorni proces, ki bi besedi spremenil tudi pomen) (Beekes 2010: 36; Chantraine 1999₂: 32), stgr. οἰωνός m. 'ujeda, preroška ptica' pa se lahko pojasni kot tvorbo z o-jevskim vokalizmom, torej pide. **h₂ouǵ-i-ōn*, s kasnejšo tematizacijo (Beekes 2010: 1064 s.; Chantraine 1999₂: 789). Kot boljša možnost se sicer ponuja interpretacija, po kateri bi οἰωνός predstavljal substantivizirani pripadnostni pridevnik na *-*h₁-no-* (tj. deinstrumentalno izpeljanko tipa lat. *Bellōna*) k besedi za jajce, kar bi za pragrško izhodišče impliciralo **ōuǵiōnó-*.

Italščina, armenščina in stara grščina torej vodijo k rekonstrukciji i-jevskega samostalnika **h₂eui-* oz. **h₂ouǵ-i-*, indoiransko gradivo pa odseva s podatkom o laringalu dopolnjeno rekonstrukcijo **h₂uoǵ-* oz. **h₂ueǵ-*. Oblika **h₂eui-* sama lahko nastopa ali kot krepka osnova v proterokinetični akcentsko-prevojni paradigmi (**h₂éui-/h₂éǵ-*) ali kot šibka osnova v akrostatični paradigmi (**h₂óui-/h₂éui-* oz. eventualno tudi **h₂éǵi-/h₂éui-*), oblika **h₂ouǵ-i-* le kot krepka osnova v akrostatični paradigmi (**h₂óui-/h₂éui-*), rekonstrukciji, ki ju narekuje indoiransko gradivo, pa lahko nastopata ali kot krepka oz. šibka osnova v akrostatični paradigmi (**h₂uóǵ-/h₂uéǵ-* oz. tudi **h₂uéǵi-/h₂uéǵ-*) ali kot šibka osnova v proterokinetični paradigmi (**h₂eui-/h₂éǵ-*). Kot argumentira Schindler (1969: 152 s.; temu sledi Zair 2011: 290; prim. obravnavo indoiranskega razvoja spodaj), je ravno proterokinetična paradigma tista, ki ne more biti prvotna, čeprav je skupna tako indoiranskim kot ostalim oblikam, saj prav ta naj ne bi mogla ustrezno pojasniti nastanka ved. Nsg. *vés*: po njegovi razlagi bi bila namreč prvotna paradigma **auǵi-/uǵi-* po ostalih i-jevskih samostalnikih regularizirana neposredno v **ui-/uǵi-*, brez možnosti nastanka Nsg. **uǵis*.

Med možnimi akrostatičnimi paradigmami, **h₂óui-/h₂éui-* oz. **h₂éǵi-/h₂éui-* in **h₂uóǵ-/h₂uéǵ-* oz. **h₂uéǵi-/h₂uéǵ-*, je najprej mogoče izločiti tiste z **ē*, saj namreč prav beseda 'jajce' kaže, da je njena besedotvorna podstava vsebovala o-jevski vokalizem. Kar se tiče preostalih dveh možnosti, pa o-je-

26 O tej razlagi sicer tudi Nikolaev 2009: 477; prim. še Repanšek 2020: 48, op. 15.

vski vokalizem v 'jajcu'²⁷ in njegova struktura, kjer o-jevski vokalizem nastopa pred sklopom polvokalov, govorita tudi proti možnosti **h₂uóĵ-/h₂uĕĵ-*. To sicer favorizira Schindler (1969: 157 s.), ki tudi besedo 'jajce' razlaga drugače. Oblike izven indoiranščine tako pojasnjuje z anaptikso v vzglasnem sklopu **h₂u-*, a gradivo, navedeno v podporo tovrstnemu razvoju, ne zdrži preverjanja (Zair 2011: 288 s.).²⁸ Na podlagi te paradigme poskuša italsko in armensko obliko pojasniti tudi Rieken (po Zair 2011: 304), ki predvideva retrogradno izoblikovanje krepke stopnje **h₂éu-i-* po reinterpretaciji šibke stopnje **h₂uĕĵ-* kot šibkostopenjske oblike i-jevske osnove, torej **h₂u-ĕĵ-*. Kot argumentira Zair, tudi proti tej (teoretično sicer povsem mogoči) razlagi govori beseda 'jajce' z o-jevskim vokalizmom, ki ga ni v nobeni izmed oblik, ki bi ob tej predpostavljeni rekonstrukciji nastopale v besedotvorni podstavi.²⁹

Če je, kot smo določili, najprimernejša rekonstruirana paradigma torej **h₂óu-i-/h₂éu-i-*, moramo pojasniti tudi indoiranske oblike, ki se z njo ne skladajo. Pojasniti se jih da s pomočjo težnje šibkosklonskih oblik akrostatične paradigme, da prehajajo v proterokinetično, tako npr. pide. **dór-u-/dér-u-* → **dr-ey-* 'les': ved. NAsg. *dāru*, mlav. *dā^hru*, ved. Gsg. *drós*, mlav. *draoš*; pide. **h₂óĵ-u-/h₂éĵ-u-* → **h₂ĵ-éu-* 'življenjska moč': stav. NAsg. *āĵiu*, Gsg. *yaoš* (Schindler 1975; Meier-Brügger 2003: 208). V i-jevskih osnovah sicer takšen prehod ni tako pogosto izpričan kot v u-jevskih, a je vseeno mogoč, v primeru besede 'ptica' pa bi ga lahko dodatno spodbudila tudi homofonija z besedo 'ovca', ki se jo prav tako rekonstruira kot **h₂óu-i-/h₂éu-i-* (Zair 2011: 304–6).³⁰ Tako kot bi beg homonimov utegnil sprožiti nastanek nove proterokinetične šibke osnove: **h₂óu-i-/h₂éu-i-* → **h₂óu-i-/h₂u-ĕĵ-*, pa bi lahko spodbudil tudi retrogradni nastanek nove krepke osnove: **h₂óu-i-/h₂u-ĕĵ-* →

27 Če je tudi stgr. οἰωνός podedovana oblika, pa tudi ta primer.

28 Mogoče bi bilo sicer izhajati tudi iz oblik, retrogradno zgrajenih na podlagi brezkončniškega lokativa akrostatične osnove **h₂uóĵ-/h₂uĕĵ-*, torej **h₂éuĵ-*. Enak navidezen lebdeči prevoj (*Schwebeablaut*) korenskega dela v obliki, ki je sinhrono služila kot brezkončniški lokativ, se potrjuje vsaj še v pide. **ĝ^hĕĵm-en* (ta z adverbialnim sufiksom sekundarno opremljeni lokativ implicira prvotni **ĝ^hĕĵm*) h **ĝ^hĵom-/h^hĵem-* 'zima' (o slednjem gl. Steer 2013).

29 Poleg tega bi lahko izpostavili tudi dejstvo, da bi se s tem beseda 'jajce' formalno približala besedi 'ovca', kar pa je zaradi splošne težnje jezikov po izogibanju homofoniji manj verjetno.

30 Beg homonimov bi lahko bil tudi razlog, da so kasnejši razvoji v primeru te besede favorizirali krepkostopenjsko obliko z o-jevskim vokalizmom: lik. *xawa-* c., ved. *ávi-* m./f., stgr. *ōĵ* m./f., lat. *ouis* m./f., stang. *ēowu*, stsaš. *euui*, stvnem. *ou* f., stir. *oi* m., lit. *avis* f., toh. B *ā_uw* f. 'ovca', arm. *hoviw* 'ovčji pastir' (NIL: 335).

**h₂éu-i-/h₂u-éj-*, ki bi jo v ohranjeni novi krepki stopnji ohranjali italščina in armenščina oz. jeziki izven indoiranščine.³¹

Zair (2011: 305 s.), ki sicer nastavlja le prehod v delno proterokinetično paradigmo, ne pa tudi v mlajšo, v celoti proterokinetično paradigmo, nadaljnji proces postavlja v indoiransko obdobje, ko bi po izgubi laringala v vzglasju korenski del v šibki osnovi zajemal le en fonem in bil zato reinterpreter-tiran tako, da bi se koren izenačil s šibko osnovo: **u-ej-* → **uej-*, na tej podlagi pa bi se zgradila tudi nova krepka osnova **uoi-* (tudi zato, ker po reinterpretaciji morfemske meje to ne bi bil več i-jevski samostalnik).³²

To je sicer povsem zadovoljiva motivacija, a se izogib homofoniji zdi prav tako pomemben faktor, zato velja morda ta proces postaviti v obdobje, ko so sovpadle tudi vokalne barve (ko tudi ni več

31 Zairjeva razlaga sicer privzema, da oblike izven indoiranščine odražajo šibko stopnjo (oz. krepko, a proti temu govoru armenščina, gl. obravnavo armenske oblike zgoraj) prvotne akrostatične paradigme, vendar pa je ob predlaganem prehodu besede iz akrostatične v delno proterokinetično paradigmo malo verjetno, da bi se ob šibki osnovi **h₂u-éj-* v istem pomenu obdržala tudi varianta **h₂éu-i-* s še dodatnim pomenom 'ovca' – povsem očitno se namreč zdi, da bi se obe šibki osnovi semantično osamosvojili, **h₂u-éj-* bi tako pripadala besedi 'ptica', **h₂éu-i-* pa samo besedi 'ovca'. Homofonija sicer tudi v tem primeru ostaja med krepko osnovo besede 'ptica' in šibko osnovo besede 'ovca', vendar je to še največje različenje, ki ga lahko besedi dosežeta znotraj sistema indoevropskih atematskih paradigem, ne da bi pri tem prišlo do internoderivacijskih procesov. Vsekakor je homofonija med različnima osnovama različnih paradigem bolj sprejemljiva kot med enakima osnovama različnih ali enakih paradigem. Nastanek proterokinetične paradigme je sicer predlagala že Rieken, a na povsem drugi osnovi (gl. obravnavo možnih akcentsko-prevojnih paradigem zgoraj). Na to, da takšen prehod, ki ga je spodbudil beg homonimov, ne more biti povezan s procesom interne derivacije, čeprav se poslužuje podobnih sredstev, opozarja NIL (336, op. 1).

32 Takšen korenski tip sicer nima paralele v staroindijski nominalni morfologiji. Primerja se ga lahko s t. i. diftongialnimi samostalniki, ki izkazujejo različne vrste prestrukturacij in paradigmatskih izravnjav, prim. Nsg. *gáuš* m./f. 'govedo, krava' (GAblsg. *gós*), *dyáuš* m. 'nebo' (GAblsg. *dyós* ob *divás*), *náuš* f. 'ladja' in *rayiš* m./f. 'imetje, bogastvo' (Szemerényi 1956; za paradigme gl. Repanšek 2017: 40 s., 65), razliko v dolgem diftongu in diftongialnem branju navedenih primerov (oz. tudi z že zgodnjo zapolnitvijo hiata v primeru *rayiš*) v nasprotju z izhodiščno kratkim diftongom v *vés* pa se da pojasniti s tem, da gre v ostalih primerih za laringalno izglasne korene z u-jevskim ali i-jevskim sufiksom oz. je bila dolžina v nominativ vnesena sekundarno iz akuzativa, kjer je v u-jevskih samostalnikih nastala po Stangovem zakonu. Med samostalnike, za katere predpostavlja predstopnjo s korensko oz. enozložno osnovo, ta samostalnik uvršča tudi Kümmel (2015: 284, 287), obenem pa tudi opozarja, da je treba tudi za krepko osnovo nastaviti izhodiščno e-jevski vokalizem, saj bi sicer pričakovali podaljšan vokal v Nsg. V predlaganem prehodu paradigme te besede v povsem proterokinetično paradigmo (gl. v nadaljevanju) je to neproblematično.

pomembno, ali je bila izvorna paradigma le delno ali povsem proterokinetična), takrat bi namreč ob posplošitvi šibke osnove v besedi 'ptica' (* $\bar{a}u-i-/au-i-$ → * $au-i-/au-i-$) besedi glasovno spet približali, v besedi 'ovca' bi bila zato v izogib homofoniji za posplošitev povsem paralelno prav tako izbrana šibka stopnja (* $au-i-/u-ai-$ → * $uai-/uai-$). V tej regularizirani paradigmi bi reinterpretirana morfemska meja kot že v Zairjevi razlagi dajala sinhroni vtis, da ne gre za i-jevski, pač pa korenski samostalnik (gl. tudi op. 32). Šele kasneje bi zaradi podobnosti z i-jevskimi samostalniki nastala mlajša paradigma * $ui-/uai-$.

Obe razlagi torej lahko pojasnita nastanek obeh vedskih nominativov, *vés* in *vís* (prim. Schindlerjevo obravnavo prvotne proterokinetične paradigme zgoraj), čeprav se prehod iz kategorije i-jevskih samostalnikov v korenske in nato nazaj v i-jevske zdi manj ugodna rešitev, vendar pa vsaj v drugi razlagi potrebno motivacijo ves čas podaja paralelizem z besedo 'ovca', ki je ne le (vsaj prvotno) homofona, ampak tudi v istem semantičnem polju (živali), prav tako pa gre za relativno pogosti besedi (to sta namreč živali, ki so ju ljudje precej pogosto srečevali).

Za razlago zgodovine besed 'ptica' in 'jajce' (ter posredno 'ovca') bi bilo torej kot najelegantnejši predlagati naslednji scenarij:

- * $h_2óu-i-/h_2éu-i-$, akrostatična paradigma, besedi 'ptica' in 'ovca' sta v tem obdobju homofoni; šibka osnova besede s pomenom 'ptica' morda že s prehodom v * $h_2u-éi-$;³³
 - * $h_2óu-i-ó-m$, vrddhirana in tematizirana tvorba 'kar pripada ptici', prvotno morda pridevnik, ki je bil kasneje substitiviziran (in morda nadomestil eventualni izvorni izraz za jajce);
- * $h_2óu-i-/h_2u-éi-$, delno proterokinetična paradigma ('ovca' v tem obdobju še vedno * $h_2óu-i-/h_2éu-i-$);

33 Ali kot posledica bega homonimov, ki bi torej ta prehod sploh spodbudil, ali kot posledica splošne težnje samostalnikov te vrste, da v šibki osnovi prehajajo v proterokinetično paradigmo, pri čemer bi se prvotno sopomenski šibki osnovi * $h_2éu-i-$ in $h_2u-éi-$ šele retrogradno semantično osamosvojili.

- **h₂éu-i-/h₂éj-*, nova sekundarna proterokinetična paradigma, da se tudi krepka osnova razlikuje od krepke osnove v besedi 'ovca', ki je še vedno **h₂óu-i-/h₂éu-i-*; to najverjetneje izkazuje jeziki izven indoiranščine;³⁴
- najbrž šele v indoiranskem obdobju se je po odpadu laringalov (in morda tudi sovpadu vokalnih barv v primeru nevisokih vokalov) zaradi enofonemskega korenkega dela v šibki osnovi izoblikovala nova korenka paradigma (pri čemer je lahko homofonija besed 'ptica' in 'ovca' vplivala na izbor splošene osnove in paralelen razvoj): **au-i-/u-aj-* → **uaj-/uaj-* (ob **āu-i-/au-i-* → **au-i-/au-i-* 'ovca'), zaradi podobnosti z i-jevskimi samostalniki pa kasneje → **ui-/uaj-*³⁵ (oz. **ou-i-/u-ej-* (ob **ou-i-/eu-i-* 'ovca') → **uoj-/uej-* → **ui-/uej-*).³⁶

34 Teoretično sicer italske oblike z morebitnim drugačnim naglasom dovoljujejo tudi izvajanje iz oblike z o-jevsko prevojno stopnjo, vendar pa je zaradi različenja v odnosu do besede 'ovca' takšen scenarij primernejši.

35 Iranski Gsg. **uáj-as* mora biti sicer sekundaren, saj se je kasnejši Nsg. **uís* lahko izoblikoval le na podlagi Gsg. **uáj-s* (prim. tudi Repanšek 2020: 48, op. 15).

36 Kot že omenjeno, slednja razlaga temelji na ohranjeni delno proterokinetični paradigmi, ki je sicer zaradi refleksov, ki izkazujejo **h₂éu-i-* (ta oblika se namreč zaradi homofonije ne bi ohranila kot šibka osnova akrostatične paradigme, ampak bi lahko obstala le kot krepka osnova nove proterokinetične, gl. zgoraj), najverjetneje že zgodaj prešla v povsem proterokinetično paradigmo z retrogradno zgrajeno krepko stopnjo.

Zaključek

Beseda za jajce tako v praromanski kot v praindoevropski rekonstrukciji naleti na težave, v prvi zaradi nepričakovanega vzglasnega vokalizma, v drugi pa zaradi svoje fonetično neobičajne strukture in poenostavitev, ki jih zato nato izkazujejo posamezne jezikovne veje.

Praromansko obliko se da najprepričljiveje pojasniti s pomočjo fonetičnega razvoja latinske izhodiščne oblike v tem specifičnem glasovnem okolju ter sledeče analoške paradigmatične izravnave. V praindoevropski rekonstrukciji pa gre najverjetneje za zgodnjo vrddhirano in tematizirano izpeljanko iz besede 'ptica', ko je bila njena akcentsko-prevojna paradigma še akrostatična tipa I (**h₂ou-i-/h₂eu-i-*) in je bila ta beseda glasovno še povsem identična besedi 'ovca'. Razvoj od najverjetnejše praindoevropske rekonstrukcije do nastavljene praromanske rekonstrukcije je bil torej sledeč: pīde. **h₂ōuióm* > popīde. **ōuióm* > (**ōuóm* >) pīt. **ōuóm* > lat. *ōvum* > **ōum* > **ōum* >> **ōvum* > vlat. **ovu* = prom. */ʔβ-u/.

Prav v obravnavi praindoevropskega izhodišča pa se pokaže, da je o-jevski vokalizem ključnega pomena ne le za interpretacijo same besede 'jajce', ampak tudi za ugotavljanje prvotne paradigme njene besedotvorne podstave, besede 'ptica'. Pomembno vlogo pri ugotavljanju interne zgodovine te besede, ki lahko pojasni tako besedo 'jajce' kot tudi izpričane odraze v indoevropskih jezikih, še posebej pa nastanek močno divergentnih indoiranskih oblik, ima tudi homofonija z besedo 'ovca', ki lahko motivira sekundarno vzpostavitev v celoti proterokinetične paradigme (in ne le delno proterokinetične paradigme, kot bi sicer pričakovali) ter tudi kasneje v indoiranskem obdobju služi kot paralela v sklopu poenostavitev nominalnih paradigem.

Čeprav je bila beseda za jajce tako z romanskega kot z indoevropskega stališča v zgodovini obeh jezikoslovnih tradicij obravnavana že velikokrat, pa je tudi pričujoče delo dokaz, da je na tem področju še vedno mogoče spoznati kaj novega in z upoštevanjem vseh jezikovnih dejstev dopolniti že uveljavljene etimološke razlage.

Literatura

- AIS = Jaberg, Karl in Jakob Jud (1928–40): *Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz*, 8 vol. Zofingen: Ringier.
- Barber, Peter J. (2013): *Sievers' Law and the History of Semivowel Syllabicity in Indo-European and Ancient Greek*. Oxford: Oxford University Press.
- Beekes, Robert S. P., s sodelovanjem Luciena van Beeka (2010): *Etymological Dictionary of Greek*. Vol. 1–2. Leiden, Boston: Brill.
- Bezljaj, France (1977): *Etimološki slovar slovenskega jezika. Prva knjiga: A–J*. Ljubljana: SAZU.
- Buchi, Éva in Wolfgang Schweickard (2009): Romanistique et étymologie du fonds lexical héréditaire: du REW au DÉRom (*Dictionnaire étymologique roman*). V: *La Romanistique dans tous ses états* (ur. Carmen Alén Garbato et al.). Paris: L'Harmattan, str. 97–110.
- (2014): Conception du projet. V: *Dictionnaire Étymologique Roman (DÉRom)*. Genèse, méthodes et résultats (ur. Éva Buchi in Wolfgang Schweickard). Berlin: De Gruyter, str. 5–38.
- Byrd, Andrew Miles (2015): *The Indo-European Syllable*. Leiden, Boston: Brill.
- Chambon, Jean-Pierre (2011): Note sur la diachronie du vocalisme accentué en istriote/istroroman et sur la place de ce groupe de parlers au sein de la branche romane. V: *Bulletin de la Société de linguistique de Paris* 106/1, str. 293–303.
- Chantraine, Pierre (1999₂): *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots: avec un Supplément*. Paris: Klincksieck (1968₁).
- Coromines, Joan (1990): *El parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelone: Curial.
- Darms, Georges (1978): *Schwäher un Schwager, Hahn un Huhn: Die Vrddhi-Ableitung im Germanischen*. München: R. Kitzinger.
- Deanović, Mirko (1954): *Avviamento allo studio del dialetto di Rovigno d'Istria. Grammatica – testi – glossario*. Zagreb: Školska Knjiga.
- Elmendorf, John V. (1951). *An Etymological Dictionary of the Dalmatian Dialect of Veglia* (diplomsko delo University of North Carolina). Chapel Hill: University of North Carolina.

- Ernout, Alfred in Antoine Meillet (2001₄): *Dictionnaire étymologique de la langue latine: histoire des mots*. Paris: Klincksieck (1959₄, 1932₁).
- FEW 7 = Wartburg, Walther von et al. (1954): *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine Darstellung des galloromanischen sprachschatzes, Vol. 7*. Bonn, Heidelberg, Leipzig, Berlin, Bâle: Klopp, Winter, Teubner, Zbinden.
- Frățiță, Vasile in Gabriel Bărdășan (2010). *Dialectul Istroromân. Straturi etimologice. Partea I*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Frisk, Hjalmar (1970): *Griechisches etymologisches Wörterbuch. Bd. II: Kr-Ö*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Furlan, Metka (2016/2017): *Razvoj pide. polvokalov *j in *u v hetitščino*. Izročki s predavanj pri predmetu „Hetitščina“, letnik 2016/2017, na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani.
- Gouvert, Xavier (2014): Reconstruction phonologique. V: *Dictionnaire Étymologique Roman (DÉRom). Genèse, méthodes et résultats* (ur. Éva Buchi in Wolfgang Schweickard). Berlin: De Gruyter, str. 61–128.
- Gaur, Alexandru (1928): Les substantifs neutres en roumain. V: *Romania* 54, str. 249–60.
- Hafner, Hans (1955): *Grundzüge einer Lautlehre des Altfrankoprovenzalischen*. Berne: Francke.
- Hall, Robert A. Jr. (1976): *Comparative Romance Grammar. Vol. II: Proto-Romance Phonology*. New York, Oxford, Amsterdam: Elsevier.
- Katz, Joshua Timothy (1998): *Topics in Indo-European Personal Pronouns* (doktorska dizertacija). Harvard: Harvard University.
- Kloekhorst, Alwin (2008): *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*. Leiden, Boston: Brill.
- Kroonen, Guus (2013): *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*. Leiden, Boston: Brill.
- Kümmel, Martin Joachim (2015): On the lengthened grade in the nominative singular. V: *Indogermanische Forschungen* 120/1, str. 279–295.
- Lausberg, Heinrich (1963): *Romanische Sprachwissenschaft. Vol. I: Einleitung und Vokalismus*. Berlin: De Gruyter.
- (1972): *Romanische Sprachwissenschaft. Vol. III: Formenlehre*. Berlin, New York: De Gruyter.

- LÉIA = Vendryes, Jean (1983): *Lexique étymologique de l'Irlandais ancien – MNOP*. Dublin: Dublin Institute for advanced studies.
- Lindeman, Fredrik Otto (1987): *Introduction to the 'Laryngeal Theory'*. Oslo: Norwegian University Press.
- LIPP = Dunkel, George E. (2014): *Lexikon der indogermanischen Partikeln un Pronominalstämme. Bd. 2: Lexikon*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- Lloyd, Paul M. (1987): *From Latin to Spanish. Historical phonology and morphology of the Spanish language*. Philadelphia: American Philosophical Society.
- Lubotsky, Alexander M. (1990): La loi de Brugmann et *H₃e. V: *La reconstruction des laryngales* (ur. Juliette Dor in Jean Kellens). Liège, Paris: Les Belles Lettres, str. 129–36.
- Martirosyan, Hrach K. (2009): *Etymological Dictionary of the Armenian Inherited Lexicon*. Leiden: Brill, 2009.
- Matasović, Ranko (2009): *Etymological Dictionary of Proto-Celtic*. Leiden, Boston: Brill.
- Mayrhofer, Manfred (1986): *Indogermanische Grammatik I/2: Lautlehre*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- (1992): *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen. Bd. I*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- (1996): *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen. Bd. II*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Meier-Brügger, Michael (2003): *Indo-European Linguistics*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Meillet, Antoine (1936₂): *Esquisse d'une grammaire comparée de l'arménien classique*. Dunaj: Imprimerie des Pp. mékhitharistes (1902₁).
- Meyer-Lübke, Wilhelm (1890): *Grammaire des langues romanes. Vol. 1: Phonétique*. Paris: Welter.
- (1895): *Grammaire des langues romanes. Vol. 2: Morphologie*. Paris: Welter.
- Mihăescu, Haralambie (1993): *La Romanité dans le Sud-Est de l'Europe*. Bucarest: Editura Academiei Române.
- Minshall, Robert (1955): 'Initial' Indo-European */y/ in Armenian. V: *Language* Vol. 31, No. 4, str. 499–503.

- Nikolaev, Alexander (2009): The Germanic word for ‘sword’ and delocative derivation in Proto-Indo-European. V: *The Journal of Indo-European Studies* 37, 3/4, str. 462–88.
- NIL = Wodtke, Dagmar S., Britta Irslinger in Carolin Schneider (2008): *Nomina im Indogermanschen Lexikon*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- Oettinger, Norbert (1995): Griech. ὀστέον, heth. kulēi und ein neues Kollektivsuffix. V: *Verba et structurae: Festschrift für Klaus Strunk zum 65. Geburtstag* (ur. Heinrich Hettrich et al.). Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, str. 211–27.
- Olsen, Birgit Anette (1999): *The Noun in Biblical Armenian: Origin and Word-Formation: with special emphasis on the Indo-European heritage*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.
- Orel, Vladimir (1998): *Albanian Etymological Dictionary*. Leiden, Boston, Köln: Brill.
- (2000): *A Concise Historical Grammar of the Albanian Language: Reconstruction of Proto-Albanian*. Leiden, Boston, Köln: Brill.
- Probert, Philomen (2006): *Ancient Greek Accentuation: Synchronic Patterns, Frequency Effects, and Prehistory*. Oxford: Oxford University Press.
- Repanšek, Luka (2017): *devās ca vā ásurās cāspardhanta. Berilo vedske proze – Vedic prose reader*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- (2018): *Zgodovinsko glasoslovje in oblikoslovje germanskih jezikov I : gotščina (študijski priročnik)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- (2020): The Accentual Profile of Vedic Nominal Paradigms. V: *Indoeuropejsko jazykoznanie i klasičeskaja filologija–XXIV. Materialy čtenij, posvjaščennyh pamjati professora Iosifa Moiseviča Tronskogo. 22–24 ijunja 2020 g.* (ur. Nikolaj N. Kazanskij). Sankt-Peterburg Institut Lingvističeskijh Issledovanij, Rossijskoj akademii nauk, str. 41–64.
- REW₃ = Meyer-Lübke, Wilhelm (1930–1935₃): *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Winter (1911–1920₁).
- Ringe, Don (2006): *From Proto-Indo-European to Proto-Germanic. A Linguistic History of English, Vol. I*. Oxford, Oxford University Press.
- Schindler, Jochem (1969): Die idg. Wörter für „Vogel“ und „Ei“. V: *Die Sprache* 15, str. 144–67.
- (1975): L'Apophonie des thèmes indo-européens en -r/n. V: *Bulletin de la société de linguistique de Paris* 70, str. 1–10.

- Schrijver, Peter (1995): *Studies in British Celtic Historical Phonology*. Amsterdam: Rodopi.
- Sihler, Andrew L. (1995): *New Comparative Grammar of Greek and Latin*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Skubic, Mitja (2002): *Romanski jeziki*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- (2007): *Uvod v romansko jezikoslovje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Sławski, Franciszek (1974): *Słownik prasłowiański. Tom I: A–B*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Szemerényi, Oswald (1956): Latin *rēs* and the Indo-European long-diphthong stem nouns. V: *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen* 73, 3./4. H.
- Šekli, Matej (2014): *Primerjalno glasoslovje slovanskih jezikov 1: Od praindoevropsčine do praslavanščine*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- TLL 9/2 = (1969–81): *Thesaurus Linguae Latinae, Vol. IX/2*. Leipzig, Stuttgart, Berlin, New York: Teubner, Saur, De Gruyter.
- Trubačëv, O. N. (1974): *Ètimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov. 1: A–*besědъlivъ*. Moskva: Izdatel'stvo „Nauka“.
- (1974): *Ètimologičeskij slovar' slavjanskih jazykov. 6: *e–*golva*. Moskva: Izdatel'stvo „Nauka“.
- Vaan, Michiel de (2008): *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Leiden, Boston: Brill.
- Vine, Brent (2006): On ‘Thurneysen-Havet's Law’ in Latin and Italic. V: *Historische Sprachforschung* 119, str. 211–49.
- (2012): PIE mobile accent in Italic: Further evidence. V: *The Sound of Indo-European: Phonetics, phonemics, and morphophonemics* (ur. Benedicte Nielsen Whitehead, Thomas Olander, Birgit Anette Olsen in Jens Elmegård Rasmussen). Copenhagen: Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen, str. 545–75.
- Wackernagel, Jacob in Albert Debrunner (1954): *Altindische Grammatik. Bd. II/2: Die Nominalsuffixe*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Zair, Nicholas (2011): PIE 'bird' and 'egg' after Schindler. V: *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 65, str. 287–310.

Literatura za slovarsko geslo

AIS, gl. AIS zgoraj

ALD-I = Goebel, Hans (ur.) (1998): *Atlant linguistisch dl ladin dolomitich y di dialec vejins. 1ª pert, 7 vol.* Wiesbaden: Reichert. <<http://ald.sbg.ac.at/ald/ald-i/>>

ALEANR = Alvar, Manuel, Antonio Llorente, Tomás Buesa in Elena Alvar (1980): *Atlas lingüístico y etnográfico de Aragón, Navarra y Rioja, Vol. 6.* Madrid, Saragosse: CSIC, Institución Fernando el Católico.

ALF = Gilliéron, Jules/Edmont, Edmond, 1902–1910. Atlas linguistique de la France (ALF), Paris, Champion.

ALJA = Martin, Jean-Baptiste in Gaston Tuailon (1971–1978): *Atlas linguistique et ethnographique du Jura et des Alpes du Nord (Francoprovençal central), 3 vol.* Paris: Éditions du CNRS.

ALR SN = Petrovici, Emil et al. (1956–1972): *Atlasul lingvistic român, serie nouă, 7 vol.* Bucarest: Editura Academiei Române.

ANDEI = Trotter, D. A. (ur.) (2001–): *Anglo-Norman Dictionary.* Aberystwyth: Aberystwyth University. <<http://www.anglo-norman.net>>

ASLEF = Pellegrini, Giovan Battista (ur.) (1972–1986): *Atlante storico-linguistico-etnografico friulano, 6 vol.* Padova, Udine: Istituto di glottologia e fonetica dell'Università, Istituto di filologia romanza.

BaraAroumain = Bara, Mariana (2004): *Le Lexique latin hérité en aroumain dans une perspective romane.* Munich: LINCOM.

BartoliDalmatico = Bartoli, Matteo Giulio (2000): *Il Dalmatico. Resti di un'antica lingua romanza parlata da Veglia e Ragusa e sua collocazione nella Romània appennino-balcanica.* Rome: Istituto della Enciclopedia Italiana (nemški izvirnik: 1906).

- BrunelChartes = Brunel, Clovis (1926): *Les plus anciennes chartes en langue provençale. Recueil des pièces originales antérieures au XIIIe siècle*. Paris: Picard.
- BrunelChartesSuppl = Brunel, Clovis (1952): *Les plus anciennes chartes en langue provençale. Recueil des pièces originales antérieures au XIIIe siècle. Supplément*. Paris: Picard.
- Byhan,JIRS 6 = Byhan, Arthur (1899): *Istrorumänisches Glossar. V: Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache* 6, str. 174–396.
- Candrea-Densusianu = Candrea, Ion-Aurel in Ovid Densusianu (1907–1914): *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (a–putea)*. Bucurest: Socec.
- Candrea,GrS 6 = Candrea, Ion-Aurel (1928–1933/1934): *Glosar meglenoromîn. V: Grai și suflet* 6, str. 163–92.
- CapidanDicționar = Capidan, Theodor (1935): *Meglenoromânii. III. Dicționar meglenoromân*. Bucurest: Cartea Românească.
- Chambon,BSL 106/1, gl. Chambon (2011)
- Cioranescu = Cioranescu, Alejandro (1966): *Diccionario etimológico rumano*. Tenerife: Universidad de la Laguna.
- CorominesAran, gl. Coromines (1990)
- Crevatin,ACStDialIt 12 = Crevatin, Franco (1981): *Supplementi istriani al “REW” : I. V: Atti del Convegno per gli Studi Dialettali Italiani* 12, str. 197–208.
- CunhaVocabulário3 = Cunha, Antônio Geraldo da (ur.) (2014₃): *Vocabulário Histórico-Cronológico do Português Medieval, 2 vol.* Rio de Janeiro: Fundação Casa de Rui Barbosa (2002₁).
- DAG = Baldinger, Kurt (1975–): *Dictionnaire onomasiologique de l’ancien gascon*. Tübingen: Niemeyer.
- DCECH = Corominas, Joan in José Antonio Pascual (1980–1991): *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico, 6 vol.* Madrid: Gredos.
- DCVB = Alcover, Antoni Maria in Francesc de Borja Moll (1930–1962): *Diccionari català-valencià-balear, 10 vol.* Palma de Mallorca: Miramar.
- DDA2 = Papahagi, Tache (1974₂): *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*. Bucurest: EARSR (1963₁).

- DDFF = Cescje, Adrian (ur.) (2013–): *Dizionaris furlans*. Remanzacco: Centri di linguistiche applicade “Agnul Pitane”.
- DDGM = González Seoane, Ernesto, María Álvarez de la Granja in Ana Isabel Boullón Agrelo (2006): *Diccionario de diccionarios do galego medieval, cédérom*. Saint-Jacques-de-Compostelle: Universidade de Santiago de Compostela.
- DEAFPré = (2010–): *Dictionnaire Étymologique de l'Ancien Français, Matériaux*. Heidelberg: Université de Heidelberg. <<http://deaf-server.adw.uni-heidelberg.de>>
- DeanovićIstria*, gl. Deanović (1954)
- DECat = Coromines, Joan (1980–2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana, 10 vol.* Barcelone: Curial.
- DEL₂ = Cortelazzo, Manlio in Paolo Zolli (1999₂): *Dizionario etimologico della lingua italiana*. Bologne: Zanichelli (1979–1988₁).
- DELP₃ = Machado, José Pedro (1977₃): *Dicionário etimológico da língua portuguesa, 5 vol.* Lisbonne: Horizonte.
- DES = Wagner, Max Leopold (1960–1964): *Dizionario etimologico sardo, 3 vol.* Heidelberg: Winter.
- DGLA = García Arias, Xosé Lluís (2002–2004): *Diccionario general de la lengua asturiana*. Oviedo: Editorial Prensa Asturiana.
- DLR = Iordan, Iorgu et al. (1965–2010): *Dicționarul limbii române. Serie nouă (D-E ; L-Z)*. Bucarest: Academia Română/Editura Academiei Române.
- DME = Alonso, Martín (1986): *Diccionario medieval español. Desde las Glosas Emilianenses y Silenses (s. X) hasta el siglo XV, 2 vol.* Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca.
- DOLR 6 = Vernay, Henri (1996): *Dictionnaire onomasiologique des langues romanes (DOLR), Vol. 6*. Tübingen: Niemeyer.
- DRAG₂ = Real Academia Galega (2012₂): *Diccionario da Real Academia Galega*. La Corogne: Real Academia Galega (1997₁). <<http://www.realacademiagalega.org/diccionario>>
- DuraffourGlossaire = Duraffour, Antonin (1969): *Glossaire des patois francoprovençaux*. Paris: Éditions du CNRS.
- ElmendorfVeglia*, gl. Elmendorf (1951)

Ernout/Meillet, gl. Ernout in Meillet (2001₄)

EWD = Kramer, Johannes (ur.) (1988–1998): *Etymologisches Wörterbuch des Dolomitenladinischen*, 8 vol. Hambourg: Buske.

Faré = Faré, Paolo A. (1972): *Postille italiane al « Romanisches Etymologisches Wörterbuch » di W. Meyer-Lübke. Comprendenti le « Postille italiane e ladine » di Carlo Salvioni*. Milan: Istituto Lombardo di Scienze e Lettere.

FEW 7, gl. FEW 7 zgoraj

FrățiilăIstroromân 1, gl. Frățiilă in Bărdășan (2010)

GdfC = Godefroy, Frédéric (1895–1902): *Complément au Dictionnaire de l'ancienne langue française et de tous ses dialectes du IXe au XVe siècle*, 3 vol. Paris: Bouillon.

GPSR = Gauchat, Louis, Jules Jeanjaquet, Ernset Tappolet et al. (1924–): *Glossaire des patois de la Suisse romande*. Neuchâtel, Paris: Attinger.

Graur, BL 5 = Graur, Alexandru (1937): Corrections roumaines au REW. V: *Bulletin linguistique* 5, str. 80–124.

Graur R, 54, gl. Graur (1928)

HafnerGrundzüge, gl. Hafner (1955)

HallPhonology, gl. Hall (1976)

HWBRätoromanisch = Bernardi, Rut, Alexi Decurtins, Wolfgang Eichenhofer, Ursina Saluz in Moritz Vögeli (1994): *Handwörterbuch des Rätoromanischen. Wortschatz aller Schriftsprachen, einschliesslich Rumantsch Grischun, mit Angaben zur Verbreitung und Herkunft*, 3 vol. Zurich: Offizin.

IEEDAlbanian, gl. Orel (1998)

IEEDLatin, gl. de Vaan (2008)

Kasten/Cody = Kasten, Lloyd A. in Florian J. Cody (2001₂): *Tentative Dictionary of Medieval Spanish*. New York: The Hispanic Seminary of Medieval Studies.

Kasten/Nitti = Kasten, Lloyd A. in John J. Nitti (2002): *Diccionario de la prosa castellana del Rey Alfonso X*, 3 vol. New York: Hispanic Seminary of Medieval Studies.

KavalliotisProtopeiria = Hetzer, Armin (ur.) (1981): *Das dreisprachige Wörterverzeichnis von Theodoros Anastasiu Kavalliotis aus Moschopolis, gedruckt 1770 in Venedig*. Hambourg: Buske.

- LausbergSprachwissenschaft 1*, gl. Lausberg (1963)
- LausbergSprachwissenschaft 3*, gl. Lausberg (1972)
- LRC = Decurtins, Alexi (2012): *Lexicon romontsch cumparativ. Sursilvan – tudestg*. Coire: Ediziun Societad Retorumantscha.
- MaiorescuIstria = Maiorescu, Ioan (1996): *Itinerario in Istria e vocabolario istriano-romeno, tradit par Elena Pantazescu*. Trieste: Parnaso (izvirnik: 1874).
- MDA = Sala, Marius in Ion Dănilă (ur.) (2001–2003): *Micul dicționar academic, 4 vol.* Bucarest: Univers enciclopedic.
- Merlo,RIL 86 = Merlo, Clemente (1953): Nuove postille al “Romanisches Etymologisches Wörterbuch” di Wilhelm Meyer-Lübke. V: *Rendiconti dell’Istituto lombardo di Scienze e Lettere. Classe di Lettere e Scienze Morali e Storiche* 86, str. 233–60, 413–35.
- MeyerLübkeGLR 1*, gl. Meyer-Lübke (1890)
- MeyerLübkeGLR 2*, gl. Meyer-Lübke (1895)
- MihăescuRomanité*, gl. Mihăescu (1993)
- NagoreEndize = Nagore Laín, Francho (1999): *Endize de bocables de l’aragonés. Seguntes os repertorios de lugars y redoladas de l’Alto Aragón, 4 vol.* Huesca: Instituto de Estudios Altoaragoneses.
- NTLE = Nieto Jiménez, Lidio in Manuel Alvar Ezquerra (2007): *Nuevo tesoro lexicográfico del español (s. XIV–1726), 11 vol.* Madrid: Arco Libros.
- NVLS 1 = Pittau, Massimo (2014): *Nuovo vocabolario della lingua sarda. Fraseologico ed etimologico, Vol. 1.* Sestu: Domus de Janas.
- Palay = Palay, Simin (1980₃): *Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes (bassin aquitain) embrassant les dialectes du Béarn, de la Bigorre, du Gers, des Landes, et de la Gascogne maritime et garonnaise*. Paris: Éditions du CNRS (1932₁).
- Pascu = Pascu, Giorge (1925): *Dictionnaire étymologique macédonroumain, Vol. 1.* Iași: Cultura Națională.
- PellizzerRovigno = Pellizzer, Antonio in Giovanni Pellizzer (1992): *Vocabolario del dialetto di Rovigno d’Istria, 2 vol.* Trieste, Rovigno: Università popolare di Trieste, Centro di ricerche storiche.

- Pirona_{N2} = Pirona, Giulio Andrea, Ercole Carletti in Giovan Battista Corgnani (1992₂): *Il nuovo Pirona. Vocabolario friulano*. Udine: Società Filologica Friulana (1935₁).
- PușcariuIstroromâne 3 = Pușcariu, Sextil et al. (1929): *Studii istroromâne. III. Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*. Bucurest: Cultura națională.
- REW₃, gl. REW₃ zgoraj
- Rosamani = Rosamani, Enrico (1958): *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata, quale essa era stata costituita di comune accordo tra i due Stati interessati nel Convegno di Rapallo del 12-12-1920*. Bologna: Capelli.
- SalaVocabularul = Sala, Marius (ur.) (1988): *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*. Bucurest: Editura Științifică și enciclopedică.
- SârbuIstroromân = Sârbu, Richard in Vasile Frățiță (1998): *Dialectul Istroromân. Texte și glosar*. Timișoara: Amarcord.
- Tiktin, Hariton, Paul Miron in Elsa Lüder (2001–2005₃): *Rumänisch-deutsches Wörterbuch, 3 vol.* Wiesbaden: Harrassowitz (1903–1925₁).
- TL = Tobler, Adolf in Erhard Lommatzsch (1925–2002): *Altfranzösisches Wörterbuch, 11 vol.* Berlin, Wiesbaden, Stuttgart: Weidmann, Steiner.
- TLF = Imbs, Paul in Bernard Quemada (ur.) (1971–1994): *Trésor de la langue française. Dictionnaire de la langue du XIXe et du XXe siècle (1789–1960), 16 vol.* Paris: Éditions du CNRS, Gallimard.
- TLIOCorpus = Beltrami, Pietro G. in Lino Leonardi (ur.) (1998–): *Corpus OVI dell'italiano antico : Corpus TLIO*. Florence: CNR. <<http://gattoweb.oivi.cnr.it>>
- TLL 9/2, gl. TLL 9/2 zgoraj
- VLL = Videsott, Paul (2013–): *Vocabolar dl ladin leterar*. Bolzano: Université libre de Bolzano. <<http://vll.smallcodes.com>>
- WildSprachatlas = Wild, Beate (1983): *Meglenorumänischer Sprachatlas*. Hambourg: Buske.

Abrégé

Le mémoire considère le lexème « œuf » dans le cadre des langues romanes, puis il suit sa source jusqu'au stade proto-indo-européen. Son but principal est la rédaction d'un article dans le *Dictionnaire étymologique roman* (DÉRom) – une entreprise internationale d'un nouveau dictionnaire étymologique des langues romanes.

Ce projet a été commencé en 2008 sous la direction d'Éva Buchi (ATILF CNRS, Université de Lorraine) et Wolfgang Schweickard (Universität des Saarlandes), à la suite de décennies des suggestions non réalisées qui demandent une révision du *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* (REW) de Meyer-Lübke ou même un nouveau dictionnaire étymologique. Le DÉRom utilise une approche tout à fait novatrice s'appuyant sur la méthode de la grammaire comparée – reconstruction, auparavant plutôt négligée dans l'étymologie romane, étant donné que la langue ancêtre des langues romanes, c.-à-d. le latin, est l'une des langues anciennes les mieux attestées.

Les deux dictionnaires étymologiques se différencient ainsi dans la direction de leurs points de vue : le DÉRom examine les matériaux fournis par les langues romanes et mène la reconstruction vers le stade proto-roman, prenant en considération le latin seulement une fois le lexème reconstruit déjà établi. Le REW, par contre, se base sur les lexèmes latins, appartenant soit au latin écrit soit au latin vulgaire. Deux autres aspects qui distinguent les deux dictionnaires sont le champ lexical : 9721 lemmes de toute origine (mais dans la plupart des cas – latine) dans le REW (3e édition) contre 534 lemmes panromans du DÉRom ; et la taille des articles qui sont minimalistes dans le REW est très élaborés dans le DÉRom.

En considérant la relation entre la langue telle qu'elle est attestée, c.-à-d. la langue écrite, puis la langue parlée réelle et la langue reconstruite, il est évident que la langue écrite ne présente pas la langue dans sa totalité et ne représente certainement pas la langue parlée réelle. Mais même si la langue reconstruite elle-même est en fait une abstraction idéalisée de la langue réelle qu'elle tente de

décrire, la grammaire comparée – reconstruction est toujours la méthode la plus certaine dans ce cadre de recherche, offrant la vision de la langue la plus proche à la réalité.

La reconstruction du lexème « œuf » dans le DÉRom repose sur les matériaux attestés partout dans la Romania : sarde *óvu* s.m., dacoroumain *ou* n., istroroumain *ov*, méglénoroumain *μου*, aroumain *ouï*, dalmate *juv* m., istriote *uvo*, italien *uovo*, frioulan *ûf*, ladin *ü*, romanche *övu/iev*, français *œuf*, francoprovençal *ua*, occitan *uou*, gascon *eu*, catalan *ou*, aragonais *güego*, espagnol *huevo*, asturien *güevu*, galicien/portugais *ovo*. Il faut souligner son genre neutre, confirmé par les parlers dacoromans, pendant que sa forme plurielle ancienne – elle aussi démontrant le genre neutre originel – est conservée seulement en italien *uova*, une forme que le vénitien ne connaît pourtant pas. Un autre aspect important et révélateur est son vocalisme initial : proto-roman **/ʊβ-u/* ne peut pas continuer son corrélat du latin écrit, *ōvum*, -i, n. (le continuant attendu de cette forme latine étant **/ʊβ-u*).

Plusieurs explications ont été proposées pour éclaircir cette différence : une dissimilation **/ʊβ/ > */ʊβ/*, une influence intervenante du participe parfait passif *ovātum* du verbe *ovō* « pousser des cris de joie, être triomphant » sur l'adjectif *ōvātus* « qui a la forme d'un œuf, ovale », qui transmettrait son nouveau vocalisme court au nom dont il dérive, ou un développement *ōvum > *ōum* où la voyelle en hiatus est devenue courte (**ōu > *ōu*) et, plus tard, ouverte, pendant que la consonne intervocalique a été réinsérée du pluriel d'où elle n'est jamais disparue (**ōu >> *ōvu* ou déjà **ou >> *ovu*). Faute d'exemples parallèles dans la première proposition, ainsi que de motivation (surtout sémantique) dans la deuxième, la troisième option semble être la plus vraisemblable.

Dans le cadre des langues indo-européennes, des cognats sont identifiés en iranien (avestique récent Asg. *aēm*, waziri *yōwya* etc.), grec ancien (ionien-attique *ῥόν*, lesbien *ῥῶν*, chez Epicharme etc. *ῥεον* etc.), italique (latin *ōvum*), germanique (vieil anglais *æg*, vieux haut allemand *ei* etc.), celtique (moyen gallois *wy* etc.) et slave (serbo-croate *jáje* etc.), pendant que les cognats albanais (tosque *ve*, guègue *vo*) sont plus incertains et que l'arménien *jow* n'appartient le plus probablement pas du tout à cette famille de mots.

Ces cognats conduisent à une reconstruction $*\bar{o}u̯ióm$ (pas encore proto-indo-européenne), qui entraîne de différents types de simplification dans les branches indo-européennes :

- en grec ancien et albanais : sans ou avec la loi de Sievers et sans raccourcissement de la voyelle initiale ;
- en celtique : sans ou avec la loi de Sievers et sans raccourcissement de la voyelle initiale, mais peut-être avec l'assimilation ou la chute de $*u̯$ (c.-à-d. $*\bar{o}u̯ióm$ ou $*\bar{o}ióm$);
- en slave, peut-être en germanique, moins probablement en iranien et latin : avec l'assimilation ou la chute de $*u̯$ (c.-à-d. $*\bar{o}ióm$); les options alternatives sont :
 - en iranien : avec la coalescence des semi-voyelles $*u̯i > *y̯$, ce qui explique les formes différentes qui conduisent les unes à reconstruire $*i̯$, les autres à reconstruire $*u̯$ (c.-à-d. $*\bar{o}yóm$) ;
 - en germanique : avec le raccourcissement selon la loi d'Osthoff et l'assimilation de $*u̯$, (c.-à-d. $*o̯ióm$);
 - en latin : avec l'assimilation ou la chute de $*i̯$ (c.-à-d. $*ouóm$).

La loi de Sievers est censée avoir changé la structure syllabique des séquences d'une syllabe lourde suivie par une semi-voyelle en répliquant les éléments vocaliques de ces dernières en évitant ainsi la création d'une syllabe extra-lourde ($*C\bar{V}C\bar{U}- > *C\bar{V}CU\bar{U}-$, $*CVCC\bar{U}- > *CVCCU\bar{U}-$). Elle était productive en indo-iranien et germanique, pendant que ses traces sont identifiables en grec ancien, hittite et peut-être en latin. Dans certaines branches indo-européennes (notamment en celtique), les développements ultérieurs ont complètement éradiqué ses traces potentielles. Or, comme un processus typologiquement parallèle s'est produit indépendamment en tokharien et comme les règles phonétiques et peut-être même la chronologie relative diffèrent parmi les branches indo-européennes, il est possible que cette loi ait été productive aux proto-stades des branches indo-européennes individuelles et non pas au stade proto-indo-européen commun. Pour expliquer le développement du lexème « œuf » proto-indo-européen en iranien et en grec ancien, nous devons supposer une période d'inactivité de la loi de Sievers, mais une telle rupture dans le fonctionnement productif de cette loi aurait été étrange et non motivée. Par conséquent, l'interprétation de cette loi en tant qu'une des plu-

sieurs options disponibles pour éviter la création d'une syllabe extra-lourde semble bien plus plausible.

La reconstruction **ōu̯ióm* a été interprétée plusieurs fois dans le cadre de la proto-langue indo-européenne, toutes les tentatives reconnaissant un lien étroit avec le lexème « oiseau » :

- du temps de Bopp et Brugman l'interprétation en tant que dérivé avec *vr̥ddhi* existait déjà : **h₂ōu̯ióm* « œuf » < *« qui appartient à l'oiseau » ;
- Meillet se demande si les formes avec **u̯* ne proviennent pas d'une étymologie populaire entre les mots « œuf » et « oiseau »; selon lui, la forme originelle d'« œuf » était **ōióm* (qui peut être révisée en tant que **HoH̥ióm*, compte tenu de la théorie des laryngales et de la structure de la racine en proto-indo-européen) ;
- Schindler propose un composé prépositionnel: **ō-Hu̯ióm* « œuf » < *« qui est près de l'oiseau ».

Pendant que la suggestion de Meillet fourne une explication meilleure pour les formes sans **u̯*, il semble pourtant moins avantageux de s'appuyer sur l'étymologie populaire. De plus, une telle explication est impossible à cause de la syllabification dans la reconstruction révisée qui ne peut pas produire un **ō* long, car les laryngales entre deux éléments syllabiques ne causent jamais d'allongement.

La suggestion de Schindler ne réussit pas à expliquer le manque des cognats qui démontreraient les effets de la loi de Sievers – ce qui est la *raison d'être* de cette suggestion. De plus, la préposition **ō* doit être reconstruite **h₂o*, ce qui empêche la création d'une voyelle initiale longue dans cette explication aussi.

La suggestion traditionnelle est plus convenable que celle de Schindler en ce qui concerne la sémantique. Toutefois, elle exige que la loi de Sievers ne soit pas une règle sans exception en proto-indo-européen et le *vr̥ddhi* avec **ō* est rare (mais toujours entièrement possible). Cette dernière suggestion semble être la meilleure.

Le lien dérivationnel entre les mots « œuf » et « oiseau » établi, il faut considérer la préhistoire de ce dernier aussi. Les cognats conduisant au proto-indo-européen « oiseau » sont présents en indo-iranien (védique *vís* ~ *vés*, avestique récent *vaii-*), italique (latin *avis*) et arménien (*haw*), peut-être en celtique (moyen gallois *hwyat* « oie »), pendant que parmi les formes suffixales, les seules pertinentes sont celles du grec ancien (αἰετός, οἰωνός).

Pour expliquer toutes les formes des mots « œuf » et « oiseau » (surtout les formes divergentes indo-iraniennes qui ne montrent aucune trace d'une voyelle initiale et la forme problématique védique *vés*) la chronologie suivante peut être élaborée :

- **h₂óu-i-/h₂éu-i-* : avec un paradigme acrostatique où les mots « oiseau » et « mouton » étaient homophones ; les cas faibles sont peut-être déjà **h₂u-éj-* ;
 - **h₂ōu-ǵ-óm* : un dérivé avec *vṛddhi* thématisé « qui appartient à l'oiseau » ; au premier temps peut-être un adjectif modifiant le nom originel « œuf » qu'il a remplacé plus tard (cf.. latin *ficātum* « rempli de figues », dont les descendants dans les langues romanes signifient « foie ») ;
- **h₂óu-i-/h₂u-éj-* : avec un paradigme partiellement protérokinétique (mais « mouton » reste **h₂óu-i-/h₂éu-i-*) ;
- **h₂éu-i-/h₂u-éj-* : avec un nouveau paradigme complètement protérokinétique pour que les mots « oiseau » et « mouton » (toujours **h₂óu-i-/h₂éu-i-*) se distinguent complètement en ce qui concerne le paradigme ; c'est le paradigme probablement attesté dans les langues indo-européennes à l'exception de l'indo-iranien ;
- un développement particulier à l'indo-iranien après la chute des laryngales (et peut-être après la coïncidence des voyelles autres que **ĩ* et **ũ*) où la racine dans le thème faible de ce mot comprendrait un seul phonème, ce qui causerait la réinterprétation de ce thème en tant que nouvelle racine et la construction d'un nouveau paradigme (où le mot « mouton » influencerait la propagation du thème faible et son développement parallèle) : **au-i-/u-aj-* → **uaj-/uaj-* (contre **āu-i-/au-i-* → **au-i-/au-i-* « mouton »), plus tard, grâce à la similarité avec les thèmes en *i* → **ui-/uaj-*.

Le mot « œuf » rencontre des problèmes dans la reconstruction proto-indo-européenne ainsi que dans la reconstruction proto-romane : dans la première à cause de sa structure phonétique complexe et des simplifications dans les branches indo-européennes qu'elle entraîne, et dans la deuxième à cause du vocalisme initial inattendu vu son corrélat latin.

Bien que ce mot ait été traité et étudié en détail dans la linguistique romane aussi bien que dans la linguistique indo-européenne, il est toujours possible de dévoiler de nouveaux aspects qui éclaircissent son histoire et ajoutent de nouvelles pierres dans le mosaïque de sa reconstruction étymologique.